

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Ondřej Nikl

**Trestněprávní odpovědnost za šíření
protiprávního obsahu v prostředí internetu**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 30.6.2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 156 861 znaků včetně mezer.

Ondřej Nikl

V Praze dne 30.6.2022

Tímto děkuji vedoucímu mé práce doc. JUDr. Bc. Tomáši Gřivnovi, Ph.D. za cenné rady a své rodině za podporu v době studia.

1	Úvod	5
2	Základní pojmy a jejich vymezení	7
	2.1 Počítač	7
	2.1.1 Hardware	7
	2.1.3 Software	8
	2.2 Internet	9
	2.2.1 Sociální síť	11
	2.3 Šíření protiprávního obsahu	12
	2.4 Kyberprostor	13
	2.5 Kyberkriminalita	14
3	Typologie základních kybernetických trestných činů	16
	3.1 Hacking	16
	3.2 Cracking	17
	3.2.1 Phreaking	18
	3.2.2 DoS a DDoS	18
	3.2.3 Keylogging	19
	3.2.4 Sniffing	20
	3.3 Spam	20
	3.3.1 Phishing, pharming, scam Nigerijského typu	21
	3.4 Porušování práv duševního vlastnictví	22
4	Pornografie a internet	26
	4.1 Pojem pornografie a její základní dělení	26
	4.2 Virtuální dětská pornografie	31
	4.3 Trestné činy související s pornografií – Šíření pornografie dle § 191 TZ	34
	4.4 Trestné činy související s pornografií – Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií dle § 192 TZ	36
	4.5 Veřejně přístupná počítačová síť a e-mail	37
5	Trestné činy z nenávisti a internet	41
	5.1 Trestné činy z nenávisti	41
	5.2 Extremismus	42
	5.1.1 Pravicový extremismus	44
	5.1.2 Levicový extremismus	46
	5.2 Hate speech	47
	5.2.1 Hate speech v kontextu svobody projevu	48

5.3 Extremismus a internet	52
5.3.1 Anonymní uživatelé sociálních sítí	54
5.3.2 Problémy s jurisdikcí	56
5.4 Trestněprávní regulace	57
5.4.1 Systematika a zařazení trestných činů z nenávisti v trestním zákoníku	57
5.4.2 § 352 - Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci	58
5.4.3 § 355 - Hanobení národa, rasy, etnické a jiné skupiny osob	60
5.4.4 § 356 - Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod	62
5.4.5 § 402 - Apartheid a diskriminace skupiny lidí	64
5.4.6 § 403 - Založení, podpora a propagace hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka	65
5.4.7 § 404 - Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka	67
5.4.8 § 405 - Popírání, zpochybňování a ospravedlňování genocidia	68
5.5 Problematika reakčních tlačítek na sociálních sítích	69
6 Závěr	75
Seznam použitých zdrojů	78
Abstrakt	84
Abstract	85

1 Úvod

Internet a jeho rozvoj na přelomu 20. a 21. je pravděpodobně jedním z nejdůležitějších momentů v historii a troufám si tvrdit, že se nacházíme na samém začátku nové etapy lidstva. Rychlost s jakou se internet vyvíjí a obrovský nárůst jeho uživatelů s sebou nicméně přináší i rizika. Ačkoliv v očích většiny lidí, kteří se na internetu pohybují, se nejedná o prostředek „nebo chcete-li platformu, pro páchaní trestné činnosti, nárůst kyberkriminality je jasně patrný.

Šíření informací a komunikace jsou pak hlavními pilíři dnešního internetu. Denně je na internetu vytvořeno a šířeno 2,5 kvintilion u bitů. I když má jejich majoritní podíl charakter nezávadného obsahu, je jasné, že se v tomto moři dat najde i obsah protiprávní. Pokud pak je pak intenzita závadnosti daného obsahu dostatečně vysoká, může dojít až ke vzniku trestněprávní odpovědnosti.

Z pohledu trestního práva může být takovýmto obsahem téměř cokoli, dvě hlavní kategorie nicméně tvoří pornografie a projevy nenávisti. V mé práci se pak budu věnovat především poslední jmenované skupině, pornografii jsem se ale rozhodl alespoň částečně do práce zapracovat taktéž. Větší pozornost jsem se pak věnoval těm aspektům pornografie, které jsou typické pro svět internetu, například šíření takového obsahu prostřednictvím e-mailu nebo fenomén virtuální (hlavně pak dětského) pornografie.

Jak jsem už psal výše, práce se soustředí především na nenávistné projevy a extremistický obsah. Toto téma je mi blízké z toho důvodu, že téměř celý svůj dospělý život vidím stupňující se projevy nenávisti jak do kvantity, tak do jejich intenzity. Ať už to byla migrační krize v roce 2015, příchod covidu-19 nebo v posledních měsících válka na Ukrajině, je až alarmující, kolik projevů nenávisti kolem sebe můžeme vidět. A to na denním pořádku, v největším zastoupením pak na sociálních sítích a diskuzních fórech.

Hlavním cílem mé práce je tak tuto problematiku zmapovat. Nebude se tak snažit o obecné nastínění protiprávního obsahu a způsobu jeho šíření, což už zpracovala spousta autorů. Věnovat se budu pojmům jako extremismus, hate speech, střetu těchto nenávistných projevů se svobodou projevu jakožto základním právem a rozboru tuzemské trestněprávní regulace, která se k těmto typům projevů váže. Jedním z nejdůležitějších bodů této práce pak bude otázka používání tzv. reakčních tlačítek na sociálních sítích. Můžu být trestněprávně postihnut za pouhé „olajkování“ nenávistného příspěvku na Facebooku? A byla už někdy tato problematika řešena před soudy?

Co se týče struktury mé práce, nejprve vymezím pojmy se kterými budu pracovat, především pak ty technické, ale i právní. V další kapitole pak rozeberu základní typy kybernetických trestných činů. Zde trochu vybočuji od tématu mé práce, minimálně šíření spamů a porušování práv duševního vlastnictví jsou ale druhy kyberkriminality, která se šířením protiprávního obsahu souvisí. Hlavní kapitoly se pak budou věnovat již zmíněné pornografii a zločinům z nenávisti.

2 Základní pojmy a jejich vymezení

Abychom se mohli dostat k práci jako takové, je nejprve nutné vyjmenovat a vysvětlit alespoň ty základní pojmy, se kterými je v práci pracováno. Důvodů, proč je třeba základní pojmy vymežit, je hned několik, ty hlavní jsou ale podle mého názoru dva – u některých pojmů nepadá shoda na jejich významu, respektive mají významů několik a s některými pojmy český právní řád sice pracuje, ale nikde je nedefinuje.

2.1 Počítač

Každý z nás se setkal jak s tímto pojmem, tak s počítačem jako takovým. Je ale dobré si uvědomit, že definice počítače je širší, než je laická představa.

V archaickém slova smyslu byly prvními počítači kuličkové počítadla (abakus, sčot, soro ban), v moderním slova smyslu lze ale o počítačích mluvit až od 19. Století, a to díky dvojici Charles Babbage a Augusta Ada, kteří vymysleli a pokusili se realizovat univerzální analytický stroj, schopný pracovat podle seznamu instrukcí zakódovaných na děrných štítcích – prvního počítačového programu.

Pro účely této práce budeme vycházet z toho, že *„za počítač lze považovat každý programovatelný stroj, který je schopný vykonat naprogramovatelný seznam instrukcí a reagovat na pokyny zadávané z vnějšku, přičemž zpracovává určitá data, zadaná prostřednictvím vstupních zařízení a výsledky prezentuje pomocí výstupních zařízení.“*

Počítače se skládají ze dvou základních komponentů. Tím fyzickým/technickým je hardware, programovým pak software. Speciální mezikategorií je pak firmware, což je software trvale uložený v paměti typu ROM či EPROM nebo v jiném komponentu počítače (čipu).¹

2.1.1 Hardware

Hardware označuje veškeré fyzicky existující technické vybavení počítače na rozdíl od dat a programů (označovaných jako software).

¹ SMEJKAL, V., Kybernetická kriminalita. 2. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 26-27, ISBN 978-80-7380-720-7.

Typickými částmi hardwaru jsou pak procesor, grafická karta, paměť RAM, pevný disk, základní deska, monitor nebo myš.²

Zjednodušeně řečeno tedy jde o fyzické části počítače, které mají povahu movité hmotné věci.

Zde se hodí uvést, že Trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb. (dále jen TZ), zmiňuje v ustanoveních § 182, § 230, § 231 a §232 termín „počítačový systém“ aniž by jej definoval, ale současně používá i terminologii „technické nebo programové vybavení počítače“ – viz. ust. § 264 a § 267, ale i § 230 odst. 2 písm. d) TZ. Rozdíl mezi těmito technickými termíny je nejasný, pravděpodobné vysvětlení ale bude takové, že v prvním případě chtěl zákonodárce zdůraznit, že jim jde o systém jako celek (tedy SF + HW), zatímco ve druhém případě jde o zásah do programového nebo technického vybavení počítače. V jiných právních předpisech se s tímto pojmem prakticky nepracuje, pouze v prováděcích předpisech, metodických pokynech a mezinárodních smlouvách.³

2.1.3 Software

Software (česky též programové vybavení počítače) je protikladem k hardwaru, který, jak už bylo řečeno, zahrnuje všechny hmatatelné součásti počítače. Dříve se vedla diskuze o tom, zda lze považovat pojmy jako „počítačové programy“, „programy počítačů“ a „software“ za ekvivalentní, nicméně žádné rozdíly mezi uvedenými pojmy neexistují. Odlišná terminologie je jen důsledkem nejednotného používání těchto technikálií různými tvůrci právních norem. Obecně se ale dá říct, že softwarem jsou všechny počítačové programy, které provádějí nějakou činnost. Základní dělení softwaru vychází z toho, k čemu se daný program používá – pokud zajišťuje samotný chod počítače, jde o systémový software, pokud s ním pracuje koncový uživatel nebo zajišťuje řízení nějakého stroje, jde o aplikační software.

Ačkoliv není sjednocena terminologie, mnoho zákonů s tímto pojmem pracuje, až už jde o označení jako „počítačové programy“, „programy počítačů“ nebo přímo „software“ - „viz například v zákoně č. 121/2000 Sb., autorský zákon, § 22 odst. 1 písm. G) bod 1 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu, zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů, zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, zákon č. 478/1992

² <https://cs.wikipedia.org/wiki/Hardware>, online [cit. 2.6.2022]

³ SMEJKAL, V., Kybernetická kriminalita. 2. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 29, ISBN 978-80-7380-720-7.

Sb., o užitných vzorech, zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě, zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, a další, všechny ve znění pozdějších předpisů, či v ust. § 1811 a § 1837 NOZ – a, samozřejmě, v mnoha předpisech prováděcích, kde je preferován termín „software“. Autoři norem tedy zjevně předpokládají, že jde o pojem známý, definici nepotřebující.”

Jak již bylo řečeno v předchozím bodě, TZ používá pojem „počítačový program“ nebo „programové vybavení počítače“ zcela běžně.

Podobně coby s notoriitou pracují s pojmem „počítačový program“ i předpisy EU nebo český autorský zákon, který říká, že software je výsledkem tvůrčí duševní činnosti.⁴

2.2 Internet

Jedním z hlavních znaků dnešních počítačů je jejich vzájemné propojování – typicky si představíme internet, může se ale jednat i o Bluetooth, případně LAN nebo WAN (podnikové nebo vzdálené sítě). Internet jako takový je pak používán hlavně prostřednictvím počítačů nebo mobilů, stává se ale standardem, že jsou k internetu připojeny i zařízení jako kávovar nebo pračka.⁵ Internet v současnosti po celém světě používá více než polovina světové populace (přes 4,1 miliardy lidí). Podíl uživatelů internetu na světové populaci v roce 2019 podle ITU (Mezinárodní telekomunikační unie) dosahoval 53,6 procenta, což představuje téměř čtyřiceti procentní nárůst od roku 2005.⁶ Co se týče České republiky, internet v roce 2019 používalo již 81 % Čechů starších 16 let, chytrý telefon pak 70 % z nich. Počítač a internet má v dnešní době i velká většina domácností (přes 80 %), s tím, že domácnosti, které internet nebo počítač nemají, jsou ze tří čtvrtin tvořeny domácnostmi seniorů, kteří s internetem neumějí pracovat nebo jej nechtějí. Naopak 97 % dětí žije v domácnostech s připojením k internetu a 92 % má doma počítač nebo tablet.⁷

⁴ SMEJKAL, V., *Kybernetická kriminalita*. 2. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 30-33, ISBN 978-80-7380-720-7.

⁵ Tamtéž, s. 56.

⁶ https://www.idnes.cz/technet/internet/vyuziti-internetu-rekord.A191105_150746_sw_internet_vse, online [cit. 2.6.2022]

⁷ *Internet používá přes 80 % obyvatel Česka*, <https://www.czso.cz/csu/czso/internet-pouziva-pres-80-obyvatel-ceska>, online [cit. 2.6.2022]

Z pohledu trestního práva je pak důležitý aspekt veřejnosti, což vyplývá z ust. § 117 písm. A) TZ, kde je řečeno, že trestný čin je spáchán veřejně, jestliže je spáchán obsahem tiskoviny nebo rozšiřovaného spisu, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.⁸ Nicméně ne každý projev na internetu je veřejný, aspekt veřejnosti je přítomný pouze, je-li internet používán jako komunikační nástroj mezi jedním bodem a více body (tzv. hromadný e-mail, počet příjemců je shora omezen), případně je-li nějaký obsah uveřejněn na webových stránkách. K problematice komunikace mezi dvěma body (zpráva/e-mail, která je určena pouze jednomu uživateli) se vyjádřil Krajský soud v Brně, který ve svém rozsudku ze dne 27. 10. 2010, sp. zn. 3 To 478/2010 uvedl, že „pokud obžalovaný posílá emaily ze své soukromé schránky opět pouze do soukromých schránek jiných uživatelů, nelze tento způsob jednání považovat za čin spáchaný veřejně přístupnou počítačovou sítí. Internet je sice veřejně přístupnou počítačovou sítí, ale emailové zprávy a jejich obsah posílaný prostřednictvím internetu nejsou veřejně přístupné“.⁹

Definice internetu je celá řada, je ale nutné si uvědomit, že je rozdíl, zda se na internet díváme z pohledu „zevnitř“, tedy technologického, nebo z pohledu „zvenčí“, tedy uživatelského.

Technologicky bychom mohli internet nejvhodněji definovat jako celosvětový systém propojených počítačových sítí („sít' sítí“), v rámci kterých mezi sebou počítače komunikují pomocí rodiny protokolů TCP/IP. Společným cílem všech lidí využívajících Internet je bezproblémová komunikace (výměna dat).¹⁰

Obsahově je pak internet definován hlavně tím, co na něm může jeho uživatel reálně najít nebo dělat. Internet tak pro nás může současně být časopisem, sociální sítí, kinem, rozhlasem, slovníkem, telefonem, školou, atd. Veškeré aktivity, které jsou na internetu k vidění, spočívají v získávání, přenosu a zpracování a šíření informací/dat. Nelze ignorovat, že některé činnosti, které na internetu probíhají, jsou nelegální, případně trestné. Přesto se ale reálně dějí, do obsahové definice internetu tedy spadají činnosti jako hacking nebo phishing (viz dále).¹¹

⁸ § 117 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹ SMEJKAL, V., Kybernetická kriminalita. 2. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 58-59, ISBN 978-80-7380-720-7.

¹⁰ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Internet>, cit. [4.6.2022]

¹¹ SMEJKAL, V., Kybernetická kriminalita. 2. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 65, ISBN 978-80-7380-720-7.

Na Internetu najdeme desítky až stovky poskytovaných služeb, tou neznámější je bezpochyby WWW (World Wide Web, jedná se o systém prohlížení, ukládání a odkazování dokumentů, které jsou označeny jako webové stránky) a e-mail (elektronická pošta).¹²

2.2.1 Sociální sítě

Sociální síť (někdy shodně označována jako společenská síť nebo komunitní síť, anglicky social network nebo community network) je v dnešní době jednou z nejpopulárnějších služeb, které na internetu můžeme nalézt. Dle nejnovější definice z Wikipedie „sociální sítě umožňují registrovaným členům vytvářet osobní (či firemní) veřejný či částečně veřejný profil, komunikovat spolu, sdílet informace, fotografie, videa, provozovat chat a další aktivity. Někdy se za sociální síť považují i internetová diskusní fóra, kde si uživatelé vyměňují názory a poznatky na vybraná témata (těhotenství, automobily, finanční poradenství, apod.). Komunikace mezi uživateli sociálních sítí může probíhat buď soukromě mezi dvěma uživateli nebo (nejčastěji) hromadně mezi uživatelem a skupinou s ním propojených dalších uživatelů. Pojmenování pochází ze sociologického pojmu sociální síť. Ta označuje skupinu lidí, která spolu udržuje komunikaci různými prostředky.“¹³

Největší sociální sítí je Facebook (dnes Meta Platforms), který má přes 2 miliardy aktivních měsíčních uživatelů. Další z úspěšných sociálních sítí, které jsou už nějakou dobu etablované, jsou Twitter, LinkedIn a Instagram. Mezi novější generaci sociálních sítí pak můžeme zařadit především TikTok, který získal první miliardu uživatelů za pouhé tři roky existence, což se žádné jiné sociální sítí nepovedlo. Mezi české sociální sítě pak můžeme zařadit například Líbímseti.cz nebo Lidé.cz.¹⁴

Boom sociálních sítí jde logicky ruku v ruce s kriminální činností, která je jejich prostřednictvím páchána. Ve Velké Británii bylo v roce 2019 reportováno celkem 32 451 trestných činů souvisejících s Facebookem, v roce 2018 to přitom bylo o zhruba 5000 méně. Především se jednalo o podvodné nabídky, vydírání, ale například také o kyberšikanu a obtěžování. Zveřejněná data sice pojednávají výhradně o situaci ve Velké Británii, lze nicméně

¹² https://cs.wikipedia.org/wiki/World_Wide_Web, cit. [5.6.2022]

¹³ https://cs.wikipedia.org/wiki/Sociální%C3%AD_s%C3%ADť, cit. [5.6.2022]

¹⁴ *Děti si na nové sociální sítí hrají na sexbomby. Predátoři o ní vědí, rodiče často ne*, <https://video.aktualne.cz/asocial/deti-si-na-nove-socialni-siti-hraji-na-sexbomby-predatori-o-r~bbb5a8ca4c1a11ea8776ac1f6b220ee8/>, online, [cit. 5.6.2022]

předpokládat, že velmi podobné výsledky budou ve statistikách napříč prakticky celou Evropou.

15

2.3 Šíření protiprávního obsahu

Protiprávním obsahem bude v mé práci myšlen protiprávní obsah z hlediska trestního práva. Na protiprávní obsah se totiž můžeme dívat optikou různých právních oborů, jelikož pojem protiprávního obsahu jako takového v žádném právním předpise upraven není. Budeme tedy muset vycházet z jednotlivých obecných právních předpisů, především pak předpisů autorského, obchodního a občanského práva.

Kromě trestněprávní problematiky tak pojem protiprávní obsah může subsumovat například oblast nekalé soutěže (prohlášení dehonestující konkurenci učiněná v online prostoru, neboli zlehčování dle § 2984 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník¹⁶ (dále jen OZ), osobnostních práv (především tvrzeními, které mají pomlouvačný charakter a zasahují do osobnostních práv dle § 81 OZ¹⁷) nebo autorských práv. Poslední jmenovaná oblast je pak nejspíše skupinou, která je různými typy protiprávních jednání zasažena nejvíce. Hlavně se bude jednat o umístování pirátských kopií filmů a hudby na internet, případně jejich šíření.

Pojem šíření najdeme v TZ změněn hned několikrát, jednotlivé definice se nicméně v komentářích TZ liší na základě toho, k čemu se dané konkrétní šíření váže (šíření pornografie, šíření toxikomanie, šíření nakažlivé nemoci zvířat, šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin a šíření poplašené zprávy). Povaha šíření protiprávního obsahu v prostředí internetu má povahu šíření určitých informací. Podobnou povahu pak má i šíření poplašené zprávy dle § 357 TZ, ačkoliv se v tomto případě jedná o informaci nepravdivou. Dle Šámala se šířením u tohoto TČ myslí jednání, kterým pachatel zajistí, že se o dané zprávě (pro účely této práce informaci) dozví určitá část obyvatelstva. Jako konkrétní formy šíření pak zmiňuje šíření prostřednictvím

¹⁵ *Kriminalita na Facebooku roste. Náprava je v nedohlednu*, <https://www.novinky.cz/internet-a-pc/clanek/kriminalita-na-facebooku-roste-naprava-je-v-nedohlednu-40311125>, online, [cit. 4.6.2022]

¹⁶ Ustanovení § 2984 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁷ Ustanovení § 81 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

rozhlasu, tisku nebo televize, stejně tak je ale možné šířit jak informace, tak poplašné zprávy prostřednictvím internetu.¹⁸

2.4 Kyberprostor

Definice kyberprostoru (angl. cyberspace) se značně liší, a to hlavně kvůli rozdílným profesím jejich jednotlivých autorů. Originálně se jedná o termín z populární literatury, který poprvé použil William Gibson ve své knize *Neuromancer* v roce 1984. Od té doby je tento pojem pevně spojen s prostředím IT, internetu a sítí. Postupem času se definic objevovalo čím dál víc, od těch téměř filozofických, přes antropologické a odborné, až jsme se dostali k dnešnímu pojetí, které říká, že „*kyberprostor je globální a vyvíjející se doména popisovaná užíváním elektrických sítí a elektromagnetického spektra, jejíž smysl je vytvářet, uchovávat, upravovat, vyměňovat, sdílet, vybírat, používat či vymazávat informace. Kyberprostor zahrnuje: a) fyzická i telekomunikační zařízení, která umožňují spojení technologií a komunikaci sítí systému, chápáno obecně (SCADA zařízení, smartphony/tablety, počítače, servery, atd.), b) počítačové systémy a komplementární software, který zaručuje spojení a funkčnost systému, c) spojení počítačových sítí, d) uživatelské vstupy a uzly zprostředkovatelů spojení, e) informace – uživatelská data.*“¹⁹

Kyberprostor je často brán jako synonymum k internetu, toto zaměňování pojmů ale není správné. Internet je globální síť tvořená fyzickými servery, zatímco kyberprostor označuje virtuální svět, do kterého kromě Internetu můžeme zařadit i ostatní sítě jako třeba LAN nebo WAN.

Kyberprostor je tedy virtuální, nehmatatelný a imaginární svět, který je jakýmsi protikladem světu reálnému, ačkoliv je jeho existence na reálném světě závislá. Jeho existence nám nepochybně přináší především užitek, zároveň se ale dá říct, že vzhledem ke geometrickému nárůstu uživatelů tohoto prostoru, se přímo úměrně zvýšily i potenciační rizika. Tomu hlavně napomáhá prostředí anonymity a fakt, že jde o prostor bez klasických státních hranic.²⁰

¹⁸ Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 3027, ISBN 978-80-7400-178-9.

¹⁹ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kyberprostor>

²⁰ https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/UNODC_kyberneticka_kriminalita-1.pdf, online, [cit. 4.6.2022]

2.5 Kyberkriminalita

Jak jsem už naznačil v minulé kapitole, rozšíření počítačů k podstatně většímu množství uživatelů přineslo nová rizika v podobě trestné činnosti a jiných nelegálních aktivit. Ačkoliv kyberkriminalita (dříve také počítačová kriminalita, informační kriminalita nebo kybernetická kriminalita) jako taková není v českém právním řádu nikde definována, je třeba s tímto pojmem pracovat, jelikož se jedná o čím dál aktuálnější téma. V roce 2019 bylo evidováno Policií ČR 8417 trestných činů spáchaných v kybernetickém prostoru, což je o téměř 7000 trestných činů víc, než v roce 2011, kdy Policie ČR začala s touto statistikou. Kyberkriminalita je Policií ČR definována jako *„trestná činnost, která je páchána v prostředí informačních a komunikačních technologií včetně počítačových sítí. Samotná oblast informačních a komunikačních technologií je buď předmětem útoku, nebo je páchána trestná činnost za výrazného využití informačních a komunikačních technologií jakožto významného prostředku k jejímu páchání.“*²¹

Podobných definic můžeme najít spoustu, a to jak v rámci České republiky (technické normy) nebo Evropské unie, tak na světové úrovni, kde nejvýznamnějším dokumentem, který tuto problematiku upravuje, je Úmluva o počítačové kriminalitě ze dne 23.11.2001 (u nás ratifikována v roce 2013). I když se definice liší například terminologií, dá se říct, že jejich společným průsečíkem je to, že se jedná o trestnou činnost, v níž počítač figuruje buď jako předmět této trestné činnosti (výjimku představuje například krádež počítače, kdy je na něj nahlíženo čistě jako na věc movitou vyšší hodnoty, jsou ale pominuty jeho specifické vlastnosti) nebo jako nástroj trestné činnosti.

Výše zmíněná Úmluva je také zajímavá z toho důvodu, že v ní můžeme najít snahu o systematické uspořádání kybernetických trestných činů, které je následující:

1. Trestné činy proti důvěrnosti, integritě a použitelnosti počítačových dat a systémů (nezákonný přístup, nezákonný odposlech atd.)
2. Trestné činy související s počítačem (počítačové padělání, počítačový podvod)
3. Trestné činy související s obsahem (trestné činy související s dětskou pornografií)

²¹ <https://www.policie.cz/clanek/kyberkriminalita.aspx>, online, [cit. 6.6.2022]

4. Trestné činy týkající se porušení autorského práva a práv souvisejících s právem autorským²²

²² Sdělení č. 104/2013 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o počítačové kriminalitě, dostupné online: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2013-104>

3 Typologie základních kybernetických trestných činů

Než se dostaneme k jádru této práce, kterým je odpovědnost za šíření protiprávního obsahu, rozhodl jsem se pro lepší přehled alespoň nastínit základní typy kybernetických útoků, se kterými se můžeme setkat.

3.1 Hacking

I když je na tento termín nahlíženo spíše jako na pejorativum, vždy tomu tak nebylo. Hanlivým označením se tento pojem stal až v průběhu 80. a 90. let, a to hlavně díky lidem jako Kevin Mitnick, který byl jedním z prvních odsouzených hackerů za nelegální aktivity.

Původně pojem hacker označoval lidi, kteří se snažili do hloubky pochopit fungování určitých přístrojů a hledání jejich limitů. Dnes bychom tyto lidi označili spíše jako tzv. geeky nebo nerdy. Hackery tak byl například i Marian Rejewski a jeho skupina, kteří prolomili před začátkem druhé světové války šifrovací stroj Enigma.

V moderním slova smyslu je slovo hacker používáno od přelomu 50. a 60. let. V té době se tehdejší hackeři snažili najít tzv. „hacks“ (český ekvivalent by asi byl „zlepšováky“), což byly ty nejefektivnější algoritmy, které se používaly k řešení určitých problémů. Tyto hacks měly ve své době velký význam hlavně kvůli zrychlení zpracování dat tehdejšími sálovými počítači. Ty měly velice slabý výkon a každý takový hack je mohl posunout na lepší úroveň.²³

V dnešním slova smyslu se za hacking považuje činnost, která spočívá v ilegálním pronikání do počítačových systémů jinou než standardní cestou. I když se jedná o činnost ilegální, motivací hackerů většinou není způsobení škody nebo získání užitku, nýbrž snaha o překonání sama sebe, případně o uznání v rámci komunity. To ale neznamená, že neexistují případy, kdy je hacking motivován i způsobením škody/získáním užitku. Právě podle tohoto faktoru se dělí hackeři do následujících skupin:

White hat (etický hacker) – jde o skupinu hackerů, která se touto činností nesnaží způsobit škodu, ani získat užitek. Často hackováním zjišťují limity zabezpečení určitých systému. V rámci této skupiny je i snaha o určitou regulaci, kterou zaštiťuje Mezinárodní rada konzultantů elektronického obchodu. Ta vytvořila kurzy, certifikáty a on-line školení pro různé oblasti etického hackování.

²³ https://wikisofia.cz/wiki/Computer_hacking, cit. [8.6.2022]

Black hat (černý klobouk) – vhodnějším označením těchto hackerů je cracker (viz další bod). Tato skupina je odpovědná za nahlížení společnosti na hackery jakožto na kriminálníky. Tito hackeři narušují bezpečnost počítačových sítí ze škodolibosti nebo za účelem osobního prospěchu.

Gray hat (šedý klobouk) – jedná se o kombinaci Black hat a White hat hackerů. Typickým útokem této skupiny je proniknutí do počítačového systému za účelem informování jeho vlastníka, že je systém napadnut a nabídnutí mu ceny za opravu chyby, kterou pro svůj útok využil.

Skriptové dítě – amatér, který v hackování používá automatizované nástroje (programy), které napsal někdo jiný.

Můžeme najít další kategorie hackerů jako je elitní cracker, začátečník (tzv. noob) nebo cracktivist. ²⁴

3.2 Cracking

Cracking je pojem označující překonávání nebo odstraňování ochrany určitého softwaru. Účelem je vlastní nebo cizí užitek, typicky jde o možnost daný software používat, aniž by za něj uživatel zaplatil. Cracker je tedy synonymum pro výše zmíněné Black hats hackery.

Zároveň jsou tímto výrazem označováni tzv. piráti, jejichž motivem je finanční profit. Toho dosahují šířením kopií těchto modifikovaných softwarů (ty se nazývají warez), typicky prostřednictvím upload serverů, jakým byl například RapidShare, nebo přes P2P síť (peer-to-peer, doslova rovný s rovným – jedná se o počítačové síť, kde spolu komunikují klienti (uživatelé) napřímo, není tedy potřeba žádného centrálního serveru. Uživatelé si vyměňují/posílají soubory přímo mezi sebou a jednotlivé uzly sítě slouží současně jako klient a server pro jiné klienty.).

Cracker může využívat celou řadu technik, kterými je možné nabourat ochranné prvky systému, případně vést k zásahu do autorských práv. Nejčastější formy jednání crackerů si nastíníme v dalších podbodech.²⁵

²⁴ KOLOUCH, Jan. *CyberCrime*, CZ.NIC, z.p.s.o., 2016, s. 273, ISBN 978-80-88168-15-7

²⁵ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Cracking>, cit. [8.6.2022]

3.2.1 Phreaking

Jedna z nejstarším forem crackingu a hackingu, která se začala využívat v 70. letech 20. století. Jedná se o činnost, která spočívá v napojení se na cizí telefonní linku. Díky tomu může hacker zdarma telefonovat, surfovat na internetu nebo odposlouchávat cizí rozhovory. Původně hackeři brali phreaking jako zábavu a dělali přeshraniční hovory na účet telekomunikačních společností. Oblíbený byl phreaking především v době, kdy se pro připojení na Internet používaly analogové modemy.²⁶

Asi nejznámějším případem phreakingu byla kauza Cap'n Crunch. Ta nese jméno podle stejnojmenných cereálií, ke kterým byla jako dárek přibalena píšťalka, která vydávala zvuk o stejné frekvenci, kterou využívaly telekomunikační společnosti. Této zvláštnosti si všiml americký programátor John Draper, který se postupně naučil tento „figl“ využívat v jeho plném potenciálu a za pomoci píšťalky byl schopen vytáčet jakákoliv čísla nebo resetovat linku.

V dnešní době je nicméně phreaking téměř mrtvou aktivitou.²⁷

3.2.2 DoS a DDoS

DoS a DDoS (Denial of Service, Distributed Denial of Service) označují typy útoků, které se do češtiny překládají jako odmítnutí služby. Jestli jde o typ útoku DoS, nebo DDoS, poznáme podle počtu zdrojů, které tento útok generují (u DDoS je zdrojů, jak už vyplývá z názvu, více). V obou případech je nicméně útokem sledován stejný cíl – znepřístupnit nebo znefunkčnit určitou službu poskytovanou v rámci internetu.

Způsobů, jakými lze určitou službu nebo stránku znepřístupnit, je celá řada, za DoS útok můžeme považovat i fyzické vytržení kabelu od serveru, obvyklejší jsou ale útoky zpoza počítače. Ty pak můžeme dále dělit na ICMP Floods, Teardrop útoky, peer-to-peer útok nebo třeba nukes. Jednotlivé typy útoků se liší a nebudu je zde rozebírat do detailů, můžeme ale nalézt společné rysy:

- Zaplavení provozu na síti náhodnými daty, které zabraňují protékání skutečných dat
- Zabránění nebo přerušení konkrétnímu uživateli v přístupu ke službě

²⁶ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Phreaking>, cit. [9.6.2022]

²⁷ <https://www.lifehacker.com.au/2015/11/the-hacker-who-inspired-apple-john-captain-crunch-draper/>, cit. [9.6.2022]

- Narušení konfiguračního nastavení
- Extrémnímu zatížení CPU cílového serveru
- Vsunutím chybových hlášení do sekvence instrukcí, které mohou vést k pádu systému
- Pád samotného operačního systému²⁸

Samostatnou podkategorií jsou pak DDoS útoky. Ty se vyznačují větším počtem útočníků (respektive jejich počítačů), kteří se snaží zahltit cíl útoku. Majitelé útočících počítačů často nemají vůbec tušení, k čemu je jejich počítač využíván, jelikož je napaden malwarem (program určený k poškození nebo vniknutí do počítačového systému). Ten v sobě má IP adresu cíle útoku a datum útoku, finální útok je tak automatizovaný. Trochu jiná variance je případ, kdy je počítač infiltrován botem (program vykonávající určitou opakující se činnost). V tu chvíli se již nejedná o automatizovaný proces, jelikož bot musí pokyny útočnicka. Botem napadený počítač se nazývá zombie a společně s ostatními počítači, které jsou napadné stejným botem, tvoří tzv. botnet. Výhoda DDoS oproti DoS spočívá převážně v tom, že při využití většího počtu útočníků (respektive zombie počítačů v rámci botnetu) je vytvořeno daleko větší zatížení cílového systému. Zároveň je vzhledem k většímu počtu útočnicků těžší odhalit.²⁹

3.2.3 Keylogging

Keylogging je typ kybernetického útoku, jehož cílem je typicky získání hesel, případně jiných citlivých údajů. Spočívá ve vysledování stisknutých kláves na klávesnici a do počítače jej útočník může dostat hardwarovou, ale i softwarovou cestou. Nejúčinnější obranou proti tomuto typu útoku jsou kvalitní softwary na ochranu proti virům. Někdy se snaží proti keyloggingu i poskytovatelé určitých služeb na internetu, například některé banky zavedly možnost napsat své přihlašovací údaje do internetového bankovníctví přes virtuální klávesnici, kterou koncový uživatel pouze vidí na monitoru a na potřebné písmena (případně čísla nebo symboly) kliká myší.³⁰

²⁸ https://cs.wikipedia.org/wiki/Denial_of_service, cit. [10.6.2022]

²⁹ <https://diit.cz/clanek/co-to-je-ddos-utok-a-jak-se-dela>, cit. [10.6.2022]

³⁰ <https://managementmania.com/cs/keylogging>, cit. [10.6.2022]

3.2.4 Sniffing

Jedná se o činnost, v rámci které je odposloucháván nebo jinak monitorován provoz určité počítačové sítě za pomoci tzv. snifferu, který může mít jak hardwarovou, tak softwarovou podobu. Sniffer zachycuje a analyzuje datové pakety (paket označuje v informatice blok dat přenášený v počítačových sítích založených na přepojování paketů, kde je možné přenášet data i při výpadech některých spojů), které sítí protékají. Sniffing je většinou pouze přípravnou fází útoku, kdy útočník shromažďuje potřebné informace k jeho provedení.

Obvyklými pachateli sniffing jsou neloajální správci sítě, případně pak zaměstnanci, kteří mají fyzický přístup k serverům, kam můžou umístit hardwarový sniffer.³¹

3.3 Spam

Pojem, s kterým se setkal pravděpodobně každý člověk, co používá e-mail. Jedná se o nevyžádanou elektronickou poštu, která je hromadně šířena na internetu. Existují dvě pojetí spamu – širší pojetí spamu říká, že jde o všechny hromadně šířené oznámení a zprávy, které nejsou vyžádané, užší pojetí spam naopak definuje pouze jako nevyžádané zprávy a obchodní sdělení.

Podobná dikce je zvolena i ve směrnici Evropského společenství č. 2000/31/ES, kde je spam definován jako nevyžádané obchodní sdělení a půjde o všechny formy sdělení určeného k přímé či nepřímé podpoře zboží či služeb nebo image podniku fyzické či právnické osoby.³² Pod spam je tak nutné podřadit např. i přání k Vánocům, narozeninám či svátku zasílané pomocí SMS nebo e-mailu současným, bývalým či potenciálním zákazníkům (takováto přání totiž nepřímo podporují zboží, služby a image odesílatele). Na tuto směrnici v České republice navázal zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti, který zavedl povinnost prokazatelného souhlasu příjemce dané zprávy.³³

Ačkoliv spam nepředstavuje takový podíl na veškeré odeslané elektronické poště, jak předvíдалy různé katastrofické prognózy, a v roce 2017 spam představoval „pouze“ 56,63 %,

³¹ <https://www.digitalnipevnost.cz/wiki/sniffer-sniffing>, cit. [11.6.2022]

³² Směrnice Evropského společenství č. 2000/31/ES.

³³ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Spam>, cit. [11.6.2022]

útoky jsou mnohem víc propracované a cílené. Nejčastější jsou pak různé druhy phishingových útoků.³⁴

3.3.1 Phishing, pharming, scam Nigerijského typu

Do češtiny je pojem phishing překládán jako rybaření (případně rhybaření), a to kvůli stejné výslovnosti se slovem fishing. Analogie s rybařením není náhodná, celá akce skutečně svým průběhem připomíná rybaření. Útočník nejprve vypustí „návnadu“ v podobě e-mailu, který je často kopií e-mailu finanční instituce, se kterou je adresát e-mailu v nějakém vztahu. V něm je oběť útoku přesměrována na webovou stránku vypadající v podstatě stejně jako stránka dané instituce a vyzvána k zadání přihlašovacích údajů k účtu, většinou za účelem souvisejícím s ochranou účtu. Vzhledem k velké vizuální podobnosti oficiální stránky typicky bankovní aplikace a této podvodné stránky se tak oběť na „návnadu“ často chytne a přihlašovací údaje vyplní. Ty jsou však hned posílány útočníkovi, který je zneužije a z účtu oběti vybere nebo přepošle peníze.

U rybářského slangu ještě chvíli zůstaneme. Phishing začal nabývat na popularitě v průběhu 90. let, kdy ale e-maily byly rozesílány náhodně a útočníci zkrátka doufali, že některé najdou klienty finanční instituce, jejichž padělané stránky využívali k získávání údajů. Postupem času se ovšem útočníci naučili rozeznávat banky potencionálních obětí a tak své podvodné e-maily začali upravovat na míru jejich jednotlivým adresátům. Tomuto cílenému typu phishingu se říká spear phishing (česky rybaření harpunou). Když je pak takovýto útok mířen na vysoce postavené osoby, jedná se o tzv. whaling (lov velryb).³⁵

Vývojově starší a pokročilejší stádium phisingu je pharming nebo „pharmaření“. Zatímco u phishingu je často i laik schopen poznat, že stránka na kterou je z e-mailu přesměrován, je podvrh, u pharmingu rozdíl často nepoznají ani zkušení uživatelé. Principem tohoto útoku je napadení DNS serveru, kdy je posléze oběť přesměrována na přeepsanou IP adresu. V praxi to znamená, že když oběť útoku zadá do internetového prohlížeče URL adresu svého internetového bankovníctví, dostane se na stránky které jsou nerozeznatelné od opravdových stránek banky.³⁶

³⁴ <https://www.novinky.cz/internet-a-pc/bezpecnost/clanek/nejen-reklamy-ale-take-pocitacove-viry-spamy-predstavuji-velke-bezpecnostni-riziko-13293>, cit. [12.6.2022]

³⁵ KOLOUCH, Jan. *CyberCrime*, CZ.NIC, z.p.s.o., 2016, s. 246-249, ISBN 978-80-88168-15-7

³⁶ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Pharming>, cit. [12.6.2022]

Phishing a pharming jsou typickým příkladem sociálního inženýrství, kdy pachatel kybernetického trestného činu nepracuje ani tak se specifickými vlastnostmi počítače, jako spíš s lidským faktorem. Počítač je zde pouze nástrojem trestné činnosti dle § 135a TZ. Obvykle pak půjde o trestný čin podvodu dle § 209 TZ.

Podobně jako phishing a pharming, i tzv. scam nigerijského typu spoléhá na důvěru potencionálních obětí. Jedná se o specifický druh podvodu, kdy se útočník snaží z oběti dostat peníze tím, že jí v e-mailové komunikaci přislíbí určitý velký finanční obnos, který ale oběť dostane až sama pošle nějakou menší částku. Ta může být určena například na podplacení strážní ve vězení, kde je údajně vězněn „princ z Nigérie“, který se, až bude na svobodě, samozřejmě bohatě odmění. Taktika, pomocí níž se snaží na dálku útočníci vylákat z obětí peníze, má kořeny už v 16. století, s příchodem internetu se ale stala snadněji aplikovatelnou a s rozšířením spamových zpráv velmi oblíbenou. Ideální obranou proti tomuto podvodu (někdy je také označován jako Scam419) je podobné e-maily neotevírat a nijak na ně nereagovat.³⁷

3.4 Porušování práv duševního vlastnictví

Jedná se o jeden z nejrozšířenějších problémů souvisejících s kyberkriminalitou. Snad každý z nás se aspoň jednou setkal se situací, kdy aktivně zasáhl do něčích autorských práv v prostředí internetu. V roce 2018 vypracovala protipirátská aliance BSA, že celosvětově používá pirátský software 37 % uživatelů. V České republice je to pak 32 % uživatelů. Toto číslo představuje oproti předchozím rokům mírné zlepšení, přesto se odhadovaná komerční hodnota těchto nelegálních programů pohybuje kolem 3,2 miliardy korun českých. Důvodů, proč je porušování práv duševního vlastnictví tak populární, je celá řada, mezi ty nejčastěji skloňované patří anonymní prostředí, nízké náklady a velká míra akceptace ze strany společnosti.³⁸

Neoprávněného užívání autorských děl se pachatelé dopouští nejčastěji dvěma způsoby:

- Neoprávněným užíváním (a/nebo šířením) počítačových programů (software pirátství)

³⁷ <https://www.root.cz/clanky/prichod-hackeru-nigerijsky-scam-419/>, cit. [13.6.2022]

³⁸ https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/technologie/piratsky-software-nelegalni-program-cesko_1806051048_ako, cit. [13.6.2022]

- Neoprávněným užíváním (a/nebo šířením) jiných autorských děl, zejména pak audiových a audiovizuálních děl (audiovizuální pirátství).

U software pirátství pak dle Smejkalů „jednotlivé etapy cesty software od tvůrce (výrobce) k uživateli (užívání) můžeme využít jako kritéria klasifikace forem software pirátství. Zobecněné poznatky kriminalistické praxe dovolují podle tohoto kritéria rozčlenit typické formy softwarového pirátství následujícím způsobem:

- a) nelegální zásahy do software,
- b) nelegální výroba počítačových programů,
- c) nelegální šíření software,
- d) nelegální užívání počítačových programů, resp. nelegální vytěžování nebo zužitkování databáze.“

Pod každou formu software pirátství pak můžeme podřadit několik typických jednání, které lze k dané formě přiřadit.

Nelegální zásahy do software – zde je jsou typickými způsoby spáchání této činnosti plagiátorství, které spočívá v modifikaci původního díla pachatelem bez souhlasu autora, resp. vykonavatele autorských práv (případně nad rámec souhlasu uděleného) a vydávání takto upraveného díla za své, a tvorba národních verzí software, která představuje jinou jazykovou verzi programu bez svolení autora a šíření této verze (zde se dá použít analogie z světa knih, kdy by někdo překládal knížky do češtiny a vydával je bez souhlasu autora).

Nelegální výroba počítačových programů, dokumentace a jiných softwarových produktů

Zde je typickým způsobem páchaní této formy trestné činnosti nelegální průmyslová a domácí výroba počítačových programů. Oba způsoby jsou pak vesměs podobné a logicky se liší hlavně osobou pachatele a často také kvantitou vyprodukovaného software. U průmyslové výroby jde o situaci, kdy je podniku zadána na první pohled legální zakázka na základě neplatné licence (např. padělané) na výrobu krabicového software. Pokud si podnik neověří, zda jde o skutečně platnou licenci a zahájí výrobu, dopouští se tohoto společensky

nežádoucího jednání. Domácí výroba pak spočívá v tom, že soukromá osoba vytváří kopie pro svou potřebu nebo pro komerční účely.

Nelegální šíření software

Tuto formu softwarového pirátství představuje nejširší škála různých nelegálních jednání. Především pak jde o pašování software, jeho prodej bez svolení autora, jeho půjčování a jeho nelegální šíření prostřednictvím internetu. U posledního zmíněného typu jednání jsou hojně využívány peer-2-peer sítě nebo velká webová úložiště jako je RapidShare nebo Megaupload. Poskytovatel webových serverů, které slouží k ukládání dat pak odpovídají za obsah na svém webu pouze:

- *„mohl-li vzhledem k předmětu své činnosti a okolnostem a povaze případu vědět, že obsah ukládaných informací nebo jednání uživatele jsou protiprávní*
- *dozvěděl-li se prokazatelně o protiprávní povaze obsahu ukládaných informací nebo o protiprávním jednání uživatele a neprodleně neučinil veškeré kroky, které lze po něm požadovat, k odstranění nebo zneprístupnění takovýchto informací.“*

Nelegální užívání software

Zde rozlišujeme situaci podle toho, zda jde o nelegální software, nebo ne. I legálně zakoupený software je možné užívat nelegálním způsobem, typicky pak půjde o užití v rozporu s licenční smlouvou (firma má zakoupenou licenci na 100 počítačů, ale program používá na 200 počítačích). U nelegálních software je pak logicky nemožné, aby byly užívány legálně.³⁹

Vzhledem k velkému rozšíření pirátských děl je nutná jejich ochrana. Tu představuje hlavně zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon ve znění pozdějších předpisů (dále jako AZ) a § 270 TZ. Toto ustanovení je blanketní normou, která odkazuje právě na AZ. Výhoda blanketní úpravy spočívá především v tom, že při změně AZ nebude třeba měnit toto ustanovení v TZ. § 270 stanovuje, že *„kdo neoprávněně zasáhne nikoli nepatrně do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi, bude potrestán odnětím svobody až na*

³⁹ SMEJKAL, V., Kybernetická kriminalita. 2. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 491-493, ISBN 978-80-7380-720-7.

dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.“⁴⁰ Co zařazujeme mezi autorské díla nám už definuje AZ, kde je v § 2 odst. 1 řečeno, že „*dílem je zejména dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, dílo hudební, dílo dramatické a dílo hudebně dramatické, dílo choreografické a dílo pantomimické, dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii, dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické, dílo výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické.*“ V odst. 2 je pak zmíněn i přímo počítačový program: „*za dílo se považuje též počítačový program, fotografie a výtvar vyjádřené postupem podobným fotografii, které jsou původní v tom smyslu, že jsou autorovým vlastním duševním výtvorem.*“ Rozdíl mezi autorským dílem v odst. 1 a 2 je hlavně v požadavku jedinečnosti. Ten musí splnit jen díla dle odst. 1, na počítačové programy je kladen pouze požadavek původnosti.⁴¹

Obsahem autorského práva jsou dle § 10 AZ výlučná práva osobnostní a výlučná práva majetková. K osobnostním právům patří především právo rozhodnout o zveřejnění díla, právo osobovat si autorství a rozhodnout, jakým způsobem má být autorství uvedeno při zveřejnění díla a právo na nedotknutelnost díla (§ 11). Majetková práva jsou obsahově širší a patří mezi ně právo dílo užít, rozmnožovat, rozšiřovat, pronajímat, půjčovat nebo vystavovat (§ 12 an.). Další majetková práva můžeme najít např. v § 24 nebo 25.

⁴⁰ § 270 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁴¹ § 2 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů

4 Pornografie a internet

4.1 Pojem pornografie a její základní dělení

Pojem pornografie provází lidstvo už minimálně od 2. století, kdy řecký autor Athenaios ve své knize *Deipnosofistai* (česky „Hostina sofistů“) toto slovo použil pro popsání muže píšícího o prostitutkách. Výraz pornografie v dnešním slova smyslu se pak začal používat od 19. století, kdy se poprvé objevil v anglickém Zákoně o obscénních publikacích. Co se pod tímto, případně pod souvisejícími pojmy jako obscénost nebo erotika přesně skrývá, je odlišné v závislosti na tom, kdy a kdo se daný termín snaží definovat. Jinými slovy, je velký rozdíl mezi tím, co je za pornografické dílo považováno dnes a co bylo před sto lety.⁴²

Snahy definovat pornografii provázely téměř celé 20. století a velmi často jdou ruku v ruce se společenskými normami a morálkou, což jsou samy o sobě pojmy, pro něž je taktéž typická definiční nejednotnost. Na rozdíl od vraždy nebo krádeže se jedná o oblast lidského jednání, která má jen velmi těžko objektivně změřitelný charakter. Vzhledem k citlivosti tématu se pak velmi často stávalo to, že autor určité definice použil subjektivní hodnotící soud či názor a daná definice je tak platná možná po určitou dobu, za chvíli ale přestane být aktuální. Příklady takovýchto definic z odborné literatury jsou následující:

1. Nemravné písemnictví.
2. Název pro publikaci nemravného obsahu, rozšířen v právu na označení pro necudná díla literární, grafická a pro necudné předměty vůbec.
3. Literární brak, obraz, film nebo fotografie mající za účel vzbuzovat sexuální vzrušení.
4. Literární nebo výtvarný brak necudného obsahu.
5. Zpravidla neumělecké zdůraznění sexu (v literatuře, filmu apod.), vybočující z norem konvenční morálky; dílo takto pojaté.
6. Vtíravým způsobem podněcuje sexuální pud, překračuje podle převládajících názorů ve společnosti uznávané hranice sexuální slušnosti, uráží neakceptovatelným

⁴² POŠTULKA, Vladimír. *Dějiny pornografie*. 1. vyd. Praha: XYZ, 2007. S. 21, ISBN 9788087021309.

způsobem cit pro sexuální slušnost. Test pornografické povahy díla spočívá tedy na posouzení, jednak zdali celkový dojem díla způsobuje morální pohoršení osobě s běžným cítěním, jednak zdali podněcuje sexuální pud. Samo zobrazení nahého lidského těla v přiměřené situaci (při koupání, pro účely reklamy) není pornografickým dílem, i když by mohlo vzbuzovat sexuální vzrušení. Povahy pornografie je někdy závislá na kontextu, v jakém je dílo předkládáno (například ve vědeckém spise), nikoliv však na tom, komu je předkládán (například dětem) ani na záměru autora. Názory na to, co je v sexuální sféře společensky přijatelné, se časem mění a jsou odlišné v různých regionech a u různých skupin obyvatelstva.⁴³

Jak je na první pohled patrné, definice se snažily v průběhu času reagovat především na nové formy pornografických děl (nejprve jsou zmíněny pouze „písemnosti“, s rozšířením fotografií a filmu pak přibýly další explicitně jmenované formy). Především z definic před rokem 1989 je pak cítit negativní absolutní hodnotící prvek, vyjádřen typicky slovem „brak“.⁴⁴

Po roce 1989 se zmíněný negativní hodnotící prvek zmírnil a hodnotový soud je omezen na povahu pornografie, kterou označuje jako „zpravidla neuměleckou“ (definice č. 5). Za nejlepší považují definici č. 6. V ní je vyjádřen účel pornografie („podněcuje sexuální pud“), není zde negativní hodnotový soud a nejedná se o definici příliš vágní a zobecňující. Zároveň je zde vyjádřeno, jak postupovat při posouzení, zda se o pornografické dílo jedná či ne. V neposlední řadě je zde nastíněno, pravděpodobně nadbytečně, ale potvrzuje to moje tvrzení ze začátku této kapitoly, že se pornografie vyvíjí a pohled na ni se liší dle regionů a skupin obyvatelstva. Naopak nedostatky této definice spatřuji v nadbytečné části, která se týká nahého lidského těla – toto je dle mého společností tolerováno již desítky let a už není téměř nikdo, kdo by čistě zobrazení nahého lidského těla považoval za pornografii. Dalším nedostatkem pak je nerozlišení prosté a tvrdé pornografie. Dle definice je jednou z podmínek pro určení pornografického díla to, že celkový dojem díla způsobuje morální pohoršení osobě s běžným cítěním. Tím je dán dojem, že i prostá pornografie (jistě jsou lidé, a nebude jich málo, které pobouří i fotografie souložícího páru) musí být něco, co pohoršuje každého člověka.⁴²

⁴³ SMEJKAL, V., *Kybernetická kriminalita*. 2. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 266-267, ISBN 978-80-7380-720-7.

⁴⁴ SVOBODA, Filip. *Trestněprávní aspekty pornografie*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta, s. 11.

Moderních definic můžeme najít skutečně celou řadu, za společný průsečík se ale dají považovat především dva následující body:

- 1) Zda se jedná nebo nejedná o pornografické dílo musíme posuzovat vždy v celkovém kontextu daného díla (nelze z určitého díla vzít pouze nějakou výseč, část, klip nebo úryvek a bez dalšího jej označit za pornografické dílo)
- 2) O pornografii se nejedná, pokud jde o umělecká díla nebo díla, která mají vědeckou nebo osvětovou povahu a to ani v případě, kdy mohou sexuálně vzrušovat nebo vyvolat pocit studu či pohoršení. Stejně tak je přístupováno k historicky cenným předmětům, které jinak splňují znaky pornografického díla.

Jak jsem už v této kapitole naznačil, pornografie se dělí na různé poddruhy. S nejčastějším dělením, se kterým se můžeme setkat, je dělení na pornografii prostou, popsanou výše, tvrdou a dětskou.

Tvrdá pornografie je u nás definovaná ve skutkové podstatě TČ Šíření pornografie dle § 191 odst. 1 TZ, kde je za tvrdou pornografií označeno fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, v němž se projevuje násilí či neúcta k člověku, nebo které popisuje, zobrazuje nebo znázorňuje pohlavní styk se zvířetem. V komentáři od JUDr. Pavla Vantucha je uvedeno, že se má jednat o dílo, které *„zvláště intenzivním a vtíravým způsobem zasahuje a podněcuje sexuální pud, překračuje podle převládajících názorů ve společnosti uznávané hranice sexuální slušnosti, uráží neakceptovatelným způsobem cit pro sexuální slušnost, vyvolává pocit studu. Pro pornografický charakter díla je rozhodující obsah celého díla, nikoliv jen určitá část, výseč, kapitola, úryvek apod.“*⁴⁵ Co se týče pohlavního styku se zvířetem, jedná se o jakýkoliv způsob ukájení pohlavního údu na zvířeti. Nejčastěji jde o sodomii a zoofilii. Zatímco u sodomie dochází k pohlavnímu styku se zvířetem (pohlavní orgány člověka a zvířete se spojí), u zoofilie jde o hlazení a dotýkání se zvířete za účelem sexuálního uspokojení. Jisté pochybnosti pak panují ohledně deviace nesoucí název formikofilie, při které se jedinec uspokojuje tím, že si na tělo a genitálie pokládá malé zvířata (formica je latinský výraz pro mravence). Vzhledem k tomu, že § 3 odst. 1 písm. a) zákona č. 246/1992 Sb., zákona České

⁴⁵ VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem*. ANAG, 2011. s. 669-670, ISBN 978-80-7263-677-8

národní rady na ochranu zvířat proti týrání stanovuje, že zvířetem je každý živý obratlovec⁴⁶, je otázkou, zda by se pod „pohlavní styk se zvířetem“ dala subsumovat například masturbace s beruškou položenou na pohlavním údu. Obecně se však dá konstatovat, že zatímco pohlavní styk se zvířetem nepředstavuje až tak velký výkladový problém, o „násilí či neúctě“ se vedou diskuze.

Zákonem č. 271/2007, kterým byl novelizován starý trestní zákoník, odpadla povinnost kumulativního splnění obou těchto znaků, ale postačuje, když se v pornografickém díle projevuje jen násilí, nebo jen neúcta. Násilím je pak myšleno násilí fyzické (psychické bude spadat spíše pod pojem neúcta), které je páchané v souvislosti se sexuálními aktivitami. Zároveň se musí jednat o násilí skutečné, tedy nepředstírané (markýrované). Příkladem může být bití nebo řezání. Neúcta k člověku musí, stejně jako násilí, projevována v souvislosti se sexuální aktivitou, typicky pak takovou, při které dochází k ponižování. Takovými aktivitami jsou pak například bondage (svazování neboli erotická technika spočívající v částečném nebo úplném znehybnění partnera), koprofilie (sexuální deviace spočívající v zálibě dané osoby ve výkalech) nebo koprofilie (podtyp koprofilie, kdy deviant výkaly pojídá).⁴⁷

Jak u pojmu násilí, tak u pojmu neúcta se dají najít jisté výtky. U násilí je dle Smejkalův problém především v tom, že nemůžeme poznat, zda se tak nestalo se souhlasem osoby, vůči které bylo konáno, a to podle předem domluvených pravidel.⁴⁸ Další problém představuje násilí simulované dostatečně věrně na to, aby vyvolalo dojem, že jde o násilí skutečné (je jedno, zda bude dojem reálnosti dán hereckými výkony nebo postprodukčními počítačovými úpravami). Komentář tr. zák. říká, že objektem tohoto TČ je „*zájem na ochraně mravopověsnosti dospělých před útoky (obtěžováním) určitého druhu, tzv. pornografickými díly, v nichž se projevuje násilí či neúcta ke člověku nebo která znázorňují pohlavní styk se zvířetem.*“⁴⁹ Objekt je tedy soustředěn na ochranu potencionálních dospělých diváků tvrdé pornografie. Pokud budou

46 § 3 odst. 1 písm. a) zákona č. 246/1992 Sb., zákona České národní rady na ochranu zvířat proti týrání

47 SMEJKAL, V., *Kybernetická kriminalita*. 2. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 270, ISBN 978-80-7380-720-7.

48 Tamtéž.

49 VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem*. ANAG, 2011. s. 669, ISBN 978-80-7263-677-8.

mít skutečně pocit, že jde o násilí reálné, nebude to působit na jejich mravopočesnost stejně jako opravdové násilí?

Pojem „neúcta k člověku“ je zase pojmem až moc relativním a pro každého znamená něco jiného. Někdo si pod tímto pojmem představí rovnou například bondage, pro někoho je ale projevem neúcty, když ho někdo nepozdraví na ulici.

Tím, že od roku 2007 stačí alternativní splnění jednoho ze znaků pornografického díla (násilí či neúcta) došlo k rozšíření trestnosti na ty případy pornografie, kdy je zobrazena pouze neúcta k člověku jako samostatný znak. Naopak násilí jako samostatný znak vystupovat nebude nikdy, jelikož se spolu s ním bude z povahy věci projevovat i neúcta.

Dětská pornografie, stejně jako pornografie prostá, v českém právním řádu definována nikde není, respektive určité nastínění je v § 192 odst. 1 TZ, kde je řečeno, že *„kdo přechovává fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě nebo osobu, jež se jeví být dítětem, bude potrestán odnětím svobody až na dva roky“*, nicméně to je skutečně velice vágní definice. Abychom se dopracovali k tomu, co pod toto označení spadá, musíme sáhnout do mezinárodních právních předpisů a odborné literatury.

Úmluva o počítačové kriminalitě z roku 2001 tento termín definuje tak, že bude zahrnovat pornografický materiál, který vizuálně znázorňuje nezletilou osobu, která se účastní sexuálně jednoznačného chování, osobu, jež se zdá být nezletilou, která se účastní sexuálně jednoznačného chování a realistické zobrazení představující nezletilou osobu, která se účastní sexuálně jednoznačného chování.

Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním z roku 2007 se dětskou pornografií považuje jakýkoli materiál, který vizuálně zobrazuje dítě, které se účastní skutečného nebo předstíraného zřejmého sexuálního jednání nebo jakékoli zobrazení pohlavních orgánů dítěte k primárně sexuálním účelům.⁵⁰

Pro českou právní úpravu má pak smysl především rámcové rozhodnutí Rady EU 2004/68/SVV, konkrétně pak čl. 1 písm. b), který za dětskou pornografii označuje *„pornografický materiál, který zobrazuje skutečné dítě, které se aktivně nebo pasivně účastní jednoznačně sexuálního jednání, a to včetně dráždivého vystavování přirození nebo ohanbí*

⁵⁰ SMEJKAL, V., Kybernetická kriminalita. 2. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 284, ISBN 978-80-7380-720-7.

*dítěte, skutečnou osobu se vzhledem dítěte, která se aktivně nebo pasivně účastní jednání uvedeného výše, realistické znázornění neexistujícího dítěte, které se aktivně nebo pasivně účastní jednání uvedeného výše.*⁵¹ Na tu navázala novela trestního zákoníku z roku 2011, která rozšířila skutkovou podstatu TČ Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií dle § 192 o sousloví „osobou, jež se jeví být dítětem“.

Uvedené definice jsou víceméně velmi podobné a platí pro ně, že dítětem se rozumí osoba mladší 18 let. Aplikační problém nicméně představuje ustanovení „osoba, jež se jeví být dítětem“. Za tu je považována především ta osoba, jejíž vzhled může vyvolat dojem, že jde o osobu mladší 18 let a zároveň bez dalšího není patrné, že jde o osobu dospělou. Další významnou kategorií pak je realistická virtuální pornografie, kdy neexistující, počítačem vytvořené osoby, vzhledem připomínají děti, viz. další podkapitola.

Spornou kategorií představují fotografie malých obnažených dětí, typicky z rodinných dovolených, které jejich rodiče nahrají na veřejně přístupné webové stránky (uložto.cz, rajče.cz) nebo veřejně přístupné profily na sociálních sítích. Z judikatury Nejvyššího soudu lze vyčíst poměrně ustálený přístup, kdy se za dětskou pornografií považují ty zobrazení dítěte, které *„musí jednak u normálního jedince vyvolávat aktualizaci sexuálního pudu a za druhé překračovat uznávané morální normy příslušné společnosti, a tedy u většiny jejich členů vzbuzovat stud“*.⁵² Z toho vyplývá, že nelze takovéto fotografie automaticky bez dalšího označit za dětskou pornografií na základě toho, že můžou uspokojit jednotlivce trpícího určitou sexuální odchylkou, typicky pedofilii.

4.2 Virtuální dětská pornografie

Jak už je nastíněno výše, vedle reálné dětské pornografie, ve které figurují, ať už aktivně nebo pasivně, skutečné děti z masa a kostí, máme v dnešní době i pornografií virtuální. V ní naopak figurují děti neexistující, typicky vytvořené v rámci kyberprostoru (např. pomocí animace nebo fotomontáže).

Vzhledem k tomu, že k výrobě virtuální dětské pornografie nejsou používány existující děti, které by případně byly zneužity a vykořisťovány v sexuální oblasti, nabízí se celkem

⁵¹ Rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii

⁵² Usnesení Nejvyššího soudu 7 Tdo 1068/2012

logicky otázka, proč by měla být trestně stíhána i pornografie virtuální, když se v ní žádné reálné „oběti“ nevyskytují. Abychom se dopracovali k odpovědi na tuto otázku, musíme zjistit, jaký objekt, případně jaké objekty, chrání ustanovení § 192 TZ.

Ačkoliv na toto téma nepanuje mezi odborníky shoda, obecně se dá shrnout, že primárním objektem je zde zájem společnosti na ochraně mravního vývoje dětí a ochraně před jejich zneužíváním, případně zájem na ochraně některých morálních hodnot spočívajících v odsuzování dětské pornografie. Až jako sekundární objekt je uváděna ochrana dětí před jejich zneužíváním pro pornografické účely, a to hlavně kvůli tomu, že tento zájem společnosti je primárně chráněn v ustanovení § 193 TZ – zneužití dítěte k výrobě pornografie. Primárním objektem je tedy v konečném důsledku celospolečenský zájem, aby se eliminovala nabídka i poptávka po tomto problematickém druhu pornografie (na rozdíl od šíření pornografie dle § 191 odst. 1, kde je postihována jen nabídka).⁵³

Toto vnímání primárního a sekundárního objektu má i své kritiky, například Michal Bartoň říká, že je v rozporu s pojetím svobody J.S. Mila, které tvrdí, že ochrana mravnosti musí sledovat i ochranu konkrétních osob před konkrétní újmu, v opačném případě jde o omezení svobody nad nezbytně nutnou míru. Zároveň se můžeme setkat s názory určitých autorů zabývajících se touto problematikou, že objektem u virtuální dětské pornografie není mravnost a morálka, ale ochrana mravního vývoje dětí, na který má i virtuální pornografie bezesporu velký vliv. Typicky pak může jít o situace, kdy by se dítě podívalo na pornografický snímek s animovanou princeznou z jeho oblíbeného filmu nebo seriálu. Lze si představit situaci, kdy by byl vytvořen například podobný snímek s postavou princezny Anny z amerického filmu Frozen. Ta je bezpochyby svou cílovou skupinou, kterou odhadují jako dívky do dvanácti let věku, vnímána jako pozitivní vzor a vidět podobný pornografický materiál bez jakýchkoliv sexuálních zkušeností a znalostí, může v některých dětech vyvolat pocit, že se jedná o činnost, která je v pořádku, a to právě z důvodu, že podobné chování viděly u hlavní hrdinky jejich oblíbené pohádky.

Obecně se dá říct, že odpůrci zákazu virtuální dětské pornografie se snaží argumentovat především svobodou projevu, se kterou se tento zákaz nepochybně může dostat do kolize.

⁵³ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 1898, ISBN 278-80-7400-428-5.

V tomto kontextu je důležité hlavně rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Ashcroft v. Free Speech Coalition* 535 U.S. 234 (2002). Sdružení *Free Speech Coalition* sdružuje obchodní společnosti, které podnikají v oblasti výroby pornografických snímků. Toto sdružení bojovalo o zrušení tehdejší platné definice dětské pornografie, jež byla zakotvena zákonem CPP z roku 1996 a mimo jiné obsahovala i část *„jakékoliv vizuální znázornění zobrazující, nebo zdánlivě zobrazující, nezletilého účastníčího se sexuálně explicitního chování, a dále též jakékoliv vizuální znázornění, které je inzerováno, propagováno, předkládáno, popisováno nebo rozšiřováno způsobem, který vzbuzuje dojem, že daný materiál je vizuálním znázorněním nezletilého účastníčího se sexuálně explicitního chování.“*⁵⁴ Tato část definice byla Nejvyšším soudem USA zrušena, a to právě z důvodu možného zásahu do ústavou chráněného práva na svobodu projevu. Dle soudu byla problematická část příliš vágní a nejednoznačná a takto široce vymezený zákaz dětské pornografie nemůže být ospravedlněn ani zájmem společnosti na ochraně dětí před sexuálním zneužíváním, ani před zájmem na ochraně společnosti před obscenitou. Důsledkem tohoto rozhodnutí pak byl zákon PROTECT⁵⁵ z roku 2003, kde už byla dětská virtuální pornografie upravena lépe, konkrétně pak jde o *„vizuální znázornění, které je digitálním, počítačovým nebo počítačově generovaným vyobrazením zobrazujícím, nebo které je k nerozeznání od takového zobrazení, nezletilého účastníčího se sexuálně explicitního jednání.“* U této nové definice panovaly určité nesrovnalosti především ohledně pojmu nerozeznatelnost. Jedná se o nerozeznatelnost vizuální, kdy určujícím faktorem je vyobrazení nezletilé osoby takového charakteru, že by běžná osoba mohla při sledování této virtuální osoby dojít k závěru, že jde o osobu skutečnou. V rámci České republiky mi není znám případ, kdy by se virtuální dětská pornografie řešila, není tedy možné posoudit, jak budou podobné situace v praxi řešit naše soudy. V souvislosti s kolizí s ústavním právem na svobodu projevu se zde však hodí citace výše zmíněného Michala Bartoně, který říká, že *„veřejná moc by neměla mít právo jakkoliv vstupovat do sféry lidské sexuality dospělých osob ať již v oblasti sexuálního chování pod podmínkou, že je oboustranně dobrovolné, tak v oblasti umělecké tvorby a svobody projevu se sexuální tematikou, při které nedochází k újmě třetím osobám, což virtuální pornografie v principu vylučuje.“*⁵⁶

⁵⁴ Child Pornography Prevention Act of 1996.

⁵⁵ Prosecutorial Remedies and Other Tools to end the Exploitation of Children Today of 2003.

⁵⁶ BARTOŇ, Michal. Svoboda projevu: principy, garance, meze. Praha: Leges, 2010, s. 300

V souvislosti s problémem virtuální pornografie zároveň nelze nezmínit při, která panovala mezi sexuology a právníky při přijímání kontroverzní formulace v § 192 odst. 1 a odst. 3, konkrétně „*pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá ... osobu, jež se jeví být dítětem*“. Argumentem sexuologů proti této formulaci byl především fakt, že pornografické snímky, které by využívaly osob dospělých, které se pouze jeví jako děti, by mohlo být spíše prospěšné vzhledem k eliminaci rizik pocházejících od skupiny potencionálních pachatelů, kteří budou navzdory vysokému a tvrdému trestu vždy projevovat zájem o děti a osoby mladistvé.⁵⁷

4.3 Trestné činy související s pornografií – Šíření pornografie dle § 191 TZ

Přečin (dle § 14 TZ) šíření pornografie upravuje dvě samostatné skutkové podstaty. V prvním odstavci je jakožto objekt trestného činu chráněn zájem na ochraně mravopočestnosti dospělých osob před tzv. tvrdou pornografií (k pojmu tvrdá pornografie viz. předchozí kapitola). Z uvedeného vyplývá, že ochrana konkrétního člověka, na kterém by bylo provozováno násilí nebo neúcta, případně ochrana zvířete, se kterým by byl provozován například pohlavní styk, může být považována maximálně za objekt sekundární. Objektem druhého odstavce je pak zájem na ochraně mravního rozvoje a výchovy osob mladších 18 let. Zatímco první odstavec chrání pouze před určitým druhem pornografie, smyslem odstavce druhého je, aby se k osobám mladším 18 let nedostala pornografie žádná.

Objektivní stránka přečinu dle § 191 odst. 1 spočívá ve výrobě, dovezení, vyvezení, provezení, nabídnutí, činění veřejně přístupným, zprostředkováním, uvedením do oběhu, prodáním nebo jiným opatřením díla obsahující tzv. tvrdou pornografii. Při komentování jednotlivých jednání jsem se snažil soustředit se především spojitosti se světem počítačů a internetu.

Výrobou je myšleno jakákoliv tvorba tvrdé pornografie. Pod výrobu je podřazena kromě výroby průmyslové i výroba amatérská nebo třeba výroba jednorázová. Zároveň zde můžeme zařadit také výrobu děl odvozených, typicky půjde o kopírování nosičů dat (CD, DVD).

Dovozem, vývozem a provezením je myšlena činnost, při které pachatel převáží zakázanou pornografii přes státní hranice. Státní hranicí je pak myšlena státní hranice České republiky, případně hranice EU. Ve vztahu ke kyberkriminalitě je pak důležité, že pod dovoz,

⁵⁷ POBOŘILOVÁ, M, *Virtuální dětská pornografie*, dostupné online: https://karolinum.cz/data/clanek/664/Turidica_4_2012_05_Poborilova.pdf

vývoz a provezení nejde podřazovat jednání spočívající ve stahování tvrdé pornografie z internetu, bez ohledu na to, zda jsou ke stahování využívány zahraniční servery.

Nabídnutí je jedním z případů, kdy je kriminalizováno přípravné jednání směřující k rozšiřování tvrdé pornografie. Zda k němu opravdu dojde je pak bezpředmětné, jedná se tedy o předčasně dokonaný trestný čin.

Činit pornografické dílo veřejně přístupným je činnost, v rámci které je jakkoliv umožněno, aby se tvrdá pornografie stala přístupnou více osobám. Typicky si pod tímto jednáním můžeme představit umístění pornografického časopisu do okna bytu, zároveň se ale tohoto jednání dopustí pachatel, který uveřejní tvrdou pornografii na webových stránkách.⁵⁸

Nižší intenzitu na chráněný zájem než činění tvrdé pornografie veřejně přístupnou má jednání spočívající v uvádění tvrdé pornografie do oběhu. Jedná se o jakékoliv zpřístupnění tvrdé pornografie více lidem, přičemž není třeba, aby se s konkrétním pornografickým obsahem (videem na DVD) seznámili.

Se zakázanou pornografií lze nicméně nakládat i v mezích práva. Především je důležité zmínit, že trestné není (na rozdíl od dětské pornografie ve smyslu § 192) přechovávání tvrdé pornografie. Spornou kategorií jsou pak soukromé projekce pro omezené počet diváků, a to pak kvůli faktu, že jednání jako nabízení, prodej, uvedení do oběhu nebo zprostředkování by měla jít ruku v ruce s předáním pornografického díla do dispozice další osoby.

Dle druhého odstavce je pachatelem je ten, kdo písemné, fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo buď nabízí, přenechává nebo zpřístupňuje dítěti, nebo na místě které je dětem přístupné, vystavuje nebo jinak zpřístupňuje. Co se formy díla týče, je důležité zmínit, že je zde na rozdíl od odstavce prvního explicitně zmíněno i dílo písemné. Pod jiným pornografickým dílem si lze představit například dílo výtvarné. V souvislosti s kyberkriminalitou je v druhém odstavci nutno zmínit, že provozování internetových pornografických stránek je teoreticky možné trestně stíhat po objektivní stránce trestného činu, problém bude však u stránky subjektivní. Vzhledem k tomu, že je zde vyžadován minimálně nepřímý úmysl, bude velmi těžké dokázat, že provozovatel daných stránek byl alespoň srozuměn s tím, že jeho stránky budou navštěvovat i děti, a to hlavně na stránkách

⁵⁸ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 1883-1884, ISBN 278-80-7400-428-5.

s varováním, že je na ně vstup povolen až od 18 let. Dále je otázka, která místa lze považovat za přístupná na internetové síti. Vzhledem k téměř nulové možnosti ověření věku si lze představit situace, kdy dítě navštíví určitou pornografickou webovou stránku a zaklikne (na pop up okně, které se většinou na podobných stránkách objeví při první nebo každé návštěvě), že mu bylo 18 let. V případě extrémního přístupu orgánů činných v trestním řízení by provozovatel takovýchto stránek mohl být stíhán podle odstavce 2, jelikož dle komentáře patří zpřístupňování pornografických děl na internetu do zbytkové kategorie tzv. jiného zpřístupňování.⁵⁹

Jak jsem již naznačil výše, jak u skutkové podstaty dle odstavce jedna, tak u skutkové podstaty dle odstavce dva, je subjektivní stránka vymezena úmyslem. U druhého odstavce je pak třeba, aby úmysl zahrnoval i věk osoby, která je trestným činem postížena. Subjekt nemusí mít ve smyslu § 114 odst. 1 žádné zvláštní vlastnosti, postavení nebo způsobilost, z čehož vyplývá, že přečinů dle § 191 odst. 1 a odst. 2 se může dopustit jakákoliv fyzická osoba. Vzhledem k tomu, že v § 7 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, jenž obsahuje taxativní výčet trestných činů, kterých se může dopustit právnická osoba, není uveden přečin šíření pornografie, je nemožná aby právnická osoba byla pachatelem tohoto přečinu. Vzhledem k faktu, že je velká spousta webových stránek s pornografií provozována právnickými osobami, to nepovažuji za správné řešení.

Pro zařazení šíření pornografie mezi kybernetické trestné činy je důležitý odstavec třetí, který mimo jiné stanovuje jakožto zvlášť přitěžující okolnost, pokud je tento přečin páčán *veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem*. Důležitý je pak především vztah veřejně přístupné počítačové sítě a e-mailu. Tento odstavec jsem se ale rozhodl rozebrat v samostatné kapitole, jelikož se dá aplikovat i na trestný čin dle § 192 výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií.

4.4 Trestné činy související s pornografií – Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií dle § 192 TZ

Jak již bylo jednou řečeno, objektem tohoto přečinu zájem společnosti na ochraně mravního vývoje dětí a ochraně před jejich zneužíváním, případně zájem na ochraně některých

⁵⁹ SMEJKAL, V., Kybernetická kriminalita. 2. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 273, ISBN 978-80-7380-720-7.

morálních hodnot spočívajících v odsuzování dětské pornografie. Sekundárním objektem pak je ochrana dětí před jejich zneužíváním pro pornografické účely.

První odstavec říká, že pachatelem tohoto trestného činu je ten, kdo přechovává fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě nebo osobu, jež se jeví být dítětem. Dětské pornografii z hlediska jejího zařazení a virtuální dětské pornografii jsem se věnoval v předchozích kapitolách, proto nepovažuji za nutné zde znovu tyto pojmy rozvádět. Jak je tedy patrné, první odstavec trestá samotné přechovávání dětské pornografie. Pod tímto pojmem si lze představit víceméně každou situaci, kdy má pachatel dětskou pornografii ve své moci (aniž by pornografické dílo musel mít přímo u sebe, postačí například uložený soubor na pachatelově e-mailové poště, která je uložena na serveru internetového poskytovatele služeb).

V souvislosti se sítí internet a především v souvislosti s existencí webových stránek obsahující dětskou pornografii je dobré zmínit, že prohlížení si těchto stránek bez dalšího trestné není, a to ani soustavně, jelikož uživatel, který si závadné stránky prohlíží je nemá ve své dispozici. Dle komentáře je toto jednání trestné až v momentě, kdy si potencionální pachatel nelegální videa nebo fotografie ukládá na nosič informací. Zároveň je třeba říct, že za přechovávání se nepovažuje situace, kdy stránky s dětskou pornografií někdo navštíví a dojde k ukládání těchto stránek do vyrovnávací paměti počítače nebo vytváření tzv. souborů cookies.⁶⁰

Druhý odstavec pak postihuje veškeré nakládání s dětskou pornografií jako § 191 odst. Na rozdíl od něj však uvádí i kořistění, čímž je myšlen libovolný způsob získávání majetkového prospěchu z daného díla. Jako příklad se dá uvést například pronájem prostor k natáčení nebo focení dětské pornografie.

4.5 Veřejně přístupná počítačová síť a e-mail

Ve vztahu k internetu je velmi důležitý odstavec třetí (u výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií pak čtvrtý), který je v obou případech (jak u šíření pornografie dle § 191 TZ, tak u výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií dle § 192 TZ) stejný a jsou v něm vyjmenovány přitěžující okolnosti. Jmenovitě jde o situaci, kdy pachatel spáchá čin uvedený v základních skutkových podstatách daných trestných činů jako člen organizované skupiny,

⁶⁰ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 1889-1897, ISBN 278-80-7400-428-5.

tiskem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobným způsobem, nebo v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch. Zároveň nelze nezmínit odstavec čtvrtý (u výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií pátý), kde jsou zařazeny ty okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, které zákonodárce shledal závažnějšími než ty, které jsem již jmenoval. Odnětím svobody na jeden rok až pět let (u výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií na tři léta až osm let) tak bude potrestán pachatel, který se dopustí činu v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny působící ve více státech, nebo v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.

Vzhledem k tématu mé diplomové práce je nejdůležitější ustanovení § 191 odst. 3 písm. b) (případně § 192 odst. 4 písm. b)), které mimo jiné stanovuje, že odnětím svobody na šest měsíců až tři léta (případně na dvě léta až šest let) bude potrestán pachatel, který se dopustí daného trestného činu veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem. Během posledních zhruba deseti let byla několikrát řešena otázka, zda spadá šíření zakázaných pornografických děl prostřednictvím e-mailu do působnosti daných odstavců, neboli zda je e-mail veřejně přístupnou počítačovou sítí. Jednotlivá rozhodnutí soudů jsou nicméně často protichůdná, a to i na úrovni Nejvyššího soudu.

Nejspíš tím nejzásadnějším a nejčastějším argumentem, o kterém se vede debata, je ten, zda s ohledem na soukromou povahu e-mailové komunikace může zasílání závadných pornografických děl být bráno jako šíření *veřejně* přístupnou sítí. Prvním významným rozhodnutím Nejvyššího soudu, které se této problematice věnuje, je rozhodnutí sp. zn. Tdo 1467/2010. Jednalo se o případ, kdy pachatel rozeslal 163 adresátům e-maily s dětskou pornografií. Kromě toho, že nejvyšší státní zástupkyně ve svém dovolání v neprospěch obviněného argumentovala rozesláním zpráv prostřednictvím Internetu, z čehož automaticky dovozovala spáchání veřejně přístupnou počítačovou sítí, uvedla i své názory na rozdíly mezi e-mailovou korespondencí a klasickou dopisní korespondencí. Dle zástupkyně spočívá problém v tom, že jsou ukládány kopie poslaných e-mailových zpráv na serverech providerů (které tam navíc zůstávají i po smazání ze schránek příjemce nebo odesílatele), dále také zmínila naprogramované počítačové viry, které můžou odesílat soubory bez vědomí uživatele. K tomu se soud vyjádřil tak, že *„pokud jsou e-mailové zprávy zasílány ze soukromých schránek, chráněných heslem či adresou, vždy konkrétnímu příjemci do opět chráněné soukromé schránky, chráněné opět heslem, bez jehož znalosti nelze obsah přeposílané korespondence zpřístupnit,*

nelze v takovém případě považovat za splněnou podmínku veřejné přístupnosti.“ K názoru státní zástupkyně ohledně kopií zpráv na serverech providerů pak soud řekl jen to, že k těmto serverům má přístup pouze úzká skupina osob činných pro providera, kteří navíc bez dalších dat nemají možnost přiřadit kopie na serverech ke konkrétním uživatelům. Pouze ze závěru, že zpráva předtím, než najde koncovou schránku, prochází přes cizí počítače, neznamená, že jde o formu veřejné komunikace. V neposlední řadě pak soud e-mailovou korespondenci přímo srovnal s korespondencí dopisní.

Dalším důležitým aspektem tohoto rozhodnutí je fakt, že soud vzal v potaz vyšší počet e-mailových adres, na které byla v tomto případě dětská pornografie rozeslána. K tomu uvedl, že takovýto způsob spáchání je srovnatelným se spácháním trestného činu tiskem, rozhlasem, televizí nebo veřejně přístupnou počítačovou sítí a z toho důvodu lze teoreticky dovodit, že byl spáchán jiným obdobně účinným způsobem. Je na místě říct, že soud v tomto případě přímo nerozhodl a uložil znovuprojednání věci odvolacím soudem.⁶¹

Jak se později ukázalo, počet odeslaných zpráv a počet příjemců jsou faktory, které pro soudy při posuzování, zda byl čin spáchán veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, hrají zásadní roli. Například v rozhodnutí sp. sn. 3 Tdo 414/2011⁶² Nejvyšší soud uvedl, že pouze 5 zpráv nestačí ani na to, aby byl čin spáchán „obdobně účinným způsobem“. Ke stejnému závěru Nejvyšší soud došel i v rozhodnutí sp. sn. 3 Tdo 669/2011⁶³, kdy už nicméně šlo o 32 zpráv.

V rozhodnutí sp. zn. 7 Tdo 809/2011 se pak dle mého názoru Nejvyšší soud vyjádřil asi nejlogičtěji k používání e-mailové korespondence ve vztahu k veřejně přístupné počítačové síti. Uvedl zde, že samotný prostředek (e-mail) k přenosu projevu (čímž je myšleno například zhlédnutí, vyslechnutí nebo přečtení) nestačí pro to, aby bylo možné trestný čin kvalifikovat jako spáchání činu veřejně přístupnou počítačovou sítí. Je nutné, aby byl tento prostředek použit takovým způsobem, kdy je jeho použití srovnatelné s použitím masových sdělovacích prostředků. Soud se zde tedy přiklonil spíše k materiálnímu posouzení příslušných norem,

⁶¹ Usnesení NS ze dne 12.1.2011, sp. zn. 8 Tdo 1467/2010

⁶² Usnesení NS ze dne 23.5.2017, sp. zn. 3 Tdo 414/2017

⁶³ Usnesení NS ze dne 1.6.2011, sp. zn. 3 Tdo 669/2011

kterým zohledňuje, zda způsob spáchání činu reálně zvyšuje stupeň nebezpečnosti pro společnost.⁶⁴

⁶⁴ Usnesení NS ze dne 15.09.2011, sp. zn. 7 Tdo 809/2011

5 Trestné činy z nenávisti a internet

5.1 Trestné činy z nenávisti

Vzhledem k pokračující globalizaci je nevyhnutelné střetávání jednotlivých kultur, národností a v neposlední řadě i náboženství. Tyto střety často vedou k útokům „vůči těm jiným, kteří se nějak odlišují od majoritní společnosti.“ Pro tyto útoky je pak typickým aspektem ideová motivace vztahující se především k barvě kůže, rase, pohlaví, etnické a národní příslušnosti nebo třeba náboženství, a contrario tedy lze říct, že zde chybí hmotná pohnutka (například snaha obohatit se).⁶⁵

V české právní kultuře termín trestné činy z nenávisti jednoznačně definovaný nenajdeme. V dokumentech Ministerstva vnitra, které se touto problematikou zabývají, se hovoří o trestných činech spáchaných z rasových, národnostních a jiných nenávistných pohnutek, dá se tedy říct, že termín, který používá Ministerstvo vnitra, je konkrétnější, než lehce vágní trestné činy z nenávisti.⁶⁶ Zároveň je třeba zmínit, že pojem zločin z nenávisti není univerzálním a v různých státech má jiná označení. Zatímco v anglosaském právním prostředí se potkáme se známým označením hate crime, v Německu je tato trestná činnost označována jako politicky motivovaná kriminalita.⁶⁷

Dle Herczega jsou trestné činy z nenávisti všechna „protiprávní jednání, které naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu a jeho pohnutkou je apriorní nenávist pachatele vyplývající z příslušnosti oběti k určité rase, národnosti, etnické skupině, náboženství, třídě, či jiné sociální skupině.“ Charakteristickým rysem pro některé z těchto trestných činů je pak to, že k jejich spáchání je nutná existence organizované skupiny osob, jejíž činnost směřuje k porušování práv a svobod jiných osob. Protiprávní jednání se pak váže k existenci této skupiny (členství v této skupině, její založení, podpora, propagace, atd.).⁶⁸

⁶⁵ HERCZEG, Jiří. Trestné činy z nenávisti. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 10, ISBN 978-80-7357-311-9.

⁶⁶ Zpráva o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2018, Ministerstvo vnitra, [cit. 9.11.2019], rovněž dostupné na <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>

⁶⁷ HERCZEG, Jiří. Trestné činy z nenávisti. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 11, ISBN 978-80-7357-311-9.

⁶⁸ Tamtéž, s. 11-12.

O poznání lépe se s pojmem hate crimes pracuje v západních zemích, především pak v Americe, kde jej používají i policejní složky. V New Yorku jsou například přímo stanovená kritéria, dle kterých se posuzuje, zda se dá trestný čin označit jako „nenávistný“. Mezi ně patří motivace pachatele, absence jiných motivů, pachatelovo vnímání oběti, pachatelova prohlášení, ale i datum a čas události.⁶⁹

Obecně je tedy možné říct, že termín trestné činy z nenávisti zastřešuje trestnou činnost související s extremismem, antisemitismem, nacionalismem, rasismem a xenofobií.

5.2 Extremismus

Ačkoliv v českém právním řádu definici extremismu nenajdeme, pracuje s tímto pojmem Ministerstvo vnitra a Policie České republiky (vzhledem k tomu, že je Policie podřízena Ministerstvu vnitra je logické, že oba subjekty pracují se stejnou definicí, což ale vždy neplatilo)⁷⁰. Dle něj jde o postoje, které jsou ideově vyhraněné, vybočují z ústavních a zákonných norem, vyznačují se netolerantností a útočí proti demokratickým ústavním principům. Mezi ty patří především úcta k právům a svobodám člověka, svrchovanost lidu, pluralita politických stran nebo práva jmenovaná v článku 1 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (Dále jako Listina).⁷¹

⁶⁹ VÝBORNÝ, Štěpán. *Nenávistný internet versus právo*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 17. Lidská práva. ISBN 978-80-7357-766-7.

⁷⁰ Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 6. června 2002, č. 100/2002, kterým se upravuje činnost příslušníků Policie České republiky na úseku boje proti extremistické kriminalitě definuje extremismus jako verbální, grafické, fyzické a jiné aktivity spojené zpravidla s vyhraněným ideologickým nebo jiným kontextem, které vyvíjejí jednotlivci nebo skupiny osob s názory vybočujícími ze všeobecně uznávaných společenských norem se zřetelnými prvky netolerance, zejména rasové, národnostní, náboženské nebo jiné obdobné nesnášenlivosti, a které útočí proti demokratickým principům, společenskému uspořádání, životu, zdraví, majetku nebo veřejnému pořádku.

⁷¹ <https://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>, online, [cit. 12.6.2022].

Pro extremismus je typické, že využívá instrumenty jako historický revizionismus, konspirační teorie (oba jmenované instrumenty jsou často používány v souvislosti s popíráním holocaustu) nebo podpora násilí vůči jeho ideologické opozici.⁷²

Asi nejzákladnější dělení extremismu jej dělí na 4 základní proudy: pravicový, levicový, náboženský a politický⁷³. Jednotlivých dělení je nicméně spousta a stejně jako se liší definice extremismu podle pole působení autora dané definice (sociologie, psychologie, politika a právo), liší se i jednotlivá dělení.

V České republice byly původně extrémistické projevy připisovány nově a divoce se rodící demokracie. Dnes však můžeme říct, že jde o průvodní jev většiny netotalitních režimů a jak velmi trefně komentuje Jan Chmelík, demokracie nemá dostatek mechanismů, kterými by se těmto projevům mohla bránit, jinak by se znovu mohla stát diktaturou.⁷⁴

Poměrně zásadní změnu v chování extremistů a celkově v náhledu společnosti na tuto problematiku přinesla migrační krize. Od roku 2015 můžeme sledovat nárůst v nenávistných projevech, a to hlavně na internetu, kde původci těchto projevů nejsou organizováni v žádné skupině, nesnaží se o svržnutí demokratického systému a zároveň se otevřeně nehlásí k žádné extremistické ideologii. V zásadě jde tedy o jednotlivce a jejich individuální projevy. Aby bylo možné tyto projevy pojmenovat a subsumovat pod určitou kategorií, Ministerstvo vnitra přišlo s označením „předsudečná nenávisť“.

Dle Ministerstva vnitra jde o ty projevy, které jsou motivovány nesnášenlivostí a předsudky. Ty se většinou vážou k určité skupině lidí, typicky stejné rasy, pohlaví, národností nebo sexuální orientace. Příslušnost k této skupině pak může být z pohledu pachatele reálná i domnělá. Tato jednání nemusí dosahovat intenzity trestných činů, nicméně projevy předsudečné nenávisti s sebou nesou nebezpečí jako šíření strachu ve společnosti, její štěpení, využívání a šíření dezinformací nebo oslabování demokratického systému.⁷⁵

⁷² HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 15, ISBN 978-80-7357-311-9.

⁷³ CHMELÍK, Jan et al. *Extremismus*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 21, ISBN 978-80-7380-376-6.

⁷⁴ Tamtéž, s. 13.

⁷⁵ Zpráva o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2018, Ministerstvo vnitra, <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>, online, [cit. 13.6.2022].

Dalším důležitým milníkem, který změnil hlavní téma subjektů praktikujících předsudečnou nenávist, případně extrémismus, je epidemie Covidu-19. Zatímco v minulých letech tyto útoky směřovaly především na muslimy, Romy, migranty a LGBTQ+ komunitu, od roku 2020 hraje prim Covid a státní opatření přijatá v jeho souvislosti. Narativ „Covidové totality“ je blízký především vlastenecky orientovaným subjektům a politickým stranám, což mimo jiné dokazuje počet stran a hnutí, které kandidovaly v posledních parlamentních volbách.⁷⁶

5.1.1 Pravicový extremismus

Pravicový extremismus vychází především z ideologií nacismu a fašismu, které jsou navzájem velmi podobné, určité rozdíly zde ale jsou - především v tom, že fašismus je pro silný stát. Nacismus je zase více orientovaný na čistotu rasy, krve a země, na základě čehož pak degraduje odlišné rasy, případně příslušníky jiných menšin, typicky náboženských nebo národních. Důležitým atributem je tedy i xenofobie.

I přes tyto drobné rozdíly mezi ideologiemi je pro pravicové extremisty typický vůdcovský princip založený na kultu osobnosti. Co vůdce řekne, je považováno za jediný správný názor, můžeme tedy říct, že velkou roli hraje i dogmatismus. S kultem osobnosti také souvisí mesiášský komplex, kdy je vůdce (nebo jeho podporovatelé) přesvědčen o své nadřazenosti na základě evoluce nebo zákonů přírody. Dalšími znaky jsou například agresivní propaganda, mýtus společného nepřítele a silný důraz na symboliku.⁷⁷

Německý nacismus a italský fašismus vytvořili půdu pro vznik největšího konfliktu v dějinách lidstva - druhé světové války. Adolf Hitler využil nepříznivou hospodářskou situaci 30. let minulého století a povedlo se mu oslovit většinovou německou společnost, která jej v roce 1933 zvolila německým kancléřem. Po roce 1933 Hitler vytvořil totalitní stát, kde byl občanský život podřízen vůdčí ideologii. Už předtím se nicméně pokusil o získání moci násilnou cestou, to se mu ovšem nepovedlo. Jde ale o důkaz, že nacistické hnutí bylo od

⁷⁶ Zpráva o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2021, Ministerstvo vnitra, <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>, online, [cit. 13.6.2022].

⁷⁷ SMIEŠKO, Ivan. *Internet a trestné činy extremismu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 19-21, ISBN 978-80-7380-691-0.

počátku své existence násilné a především vůči židovské komunitě vystupovalo velmi útočně. Židé dle Hitlera představovali „smrtné nebezpečí“ a byli protipólem Árijské rasy. Byli považováni za podřadnou a nečistou rasu a ničitele kultury (Árijci byli naopak nositeli kultury), což vedlo nejprve k omezování jejich práv, posléze až k Holocaustu.⁷⁸

Slovo antisemitismus bylo poprvé použito v roce 1879 Wilhelmem Marrem a vzhledem k předchozím odstavcům je třeba tento pojem osvětlit. Jde o ideologii, která hlásá nenávist k Židům, viní Židy ze všeho špatného a využívá konspiračních teorií, především založených na snaze Židů nastolit nový společenský řád a světovládu. Dle Beringa jsou antisemitské názory založeny na následujících strukturách:

1. *„Židé jsou zcela a úplně špatní od přírody, což znamená, že jejich špatné povahové rysy se nedají napravit;*
2. *na Židy je nutno pohlížet nikoliv jako na jednotlivce, ale jako na skupinu;*
3. *Židé pro okolní společnost nezbytně zůstávají cizinci;*
4. *Židé svým hostitelským společenstvem, případně celému světu, přinášejí neštěstí, což dělají tajně, takže se antisemité cítí být povinnováni k odhalování spikleneckého židovského charakteru.“⁷⁹*

Po druhé světové válce se charakter antisemitismu proměnil a to především kvůli vzniku státu Izrael, jehož legitimita je často zpochybňována.⁸⁰ Rasový antisemitismus, který je spjat s pravicovými extrémisty, byl postupem času vytlačen na okraj a prim nyní hraje paradoxně tzv. levicový antisemitismus a antisionismus⁸¹. Dle Věry Tydlitátové k rychlému

⁷⁸ CHMELÍK, Jan et al. *Extremismus*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 33-34, ISBN 978-80-7380-376-6.

⁷⁹ HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 20, ISBN 978-80-7357-311-9.

⁸⁰ HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 22, ISBN 978-80-7357-311-9.

⁸¹ Pokud je sionismus definován jako „Židovské národní hnutí, které mělo za cíl vytvoření a podporu židovského státu v Palestině, starověké vlasti Židů“, případně jako „hnutí podporující rozvoj a obranu Státu Izrael a podporovat židovské přistěhovalectví do Izraele“, pak je antisionismus v jeho nejzákladnější podobě možné obecně definovat jako odpor vůči těmto cílům. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Antisionismus#Definice>, online, [cit. 15.6.2022]

a účinnému šíření levicově antisemitských myšlenek značně pomáhá internet, kde tuto nenávistnou rétoriku přebírají jinak slušní a vzdělaní lidé. Krom zpochybňování legitimacy Izraele pracuje tento nový antisemitismus také „*představuje Žida jako archetyp kapitalisty, finančníka, vykořisťovatele, koloniálního uchvatitele. Dnes se tak původní sociální antisemitismus recykluje zejména v protikapitalistické, protiliberální a protiamerické rétorice.*“⁸²

5.1.2 Levicový extremismus

Levicový extremismus vychází z ideologií komunismu a anarchismu a jedná se o méně stejnorodou skupinu, než jakou je pravicový extremismus. Zároveň je mnohem méně přehledná.

Komunismus vychází z ideologií marxismu, leninismu a stalinismu. Nacismus a fašismus byli po porážce Německa a jeho spojenců v roce 1945 zavrženy a jeho představitelé odsouzeni, komunismus reprezentován Sovětským svazem byl naopak prezentován jako stát (a v konečném důsledku jako režim), který se na porážce Třetí říše výrazně podílel. Po roce 1945 také komunistické režimy vládly v mnoha evropských zemích, což komunismus legitimovalo ještě víc. Po roce 1989 a postupném rozpadu bývalého východního bloku nebyl komunismus zdiskreditován jako předtím nacismus a fašismus, jednak protože jeho vůdčí osobnosti nebyly souzeny před soudem a jednak protože v některých zemích fungoval (byť modifikovaně) i nadále. I přes velké podobnosti s nacistickými režimy (silný stát, odmítání demokracie, kult osobnosti, propaganda,...) se tak komunismus neseťkal, a ani v dnešní době neseťkává, s takovým opovržením ze strany společnosti, jako nacismus a fašismus.⁸³

Levicový extremismus se v dnešní době odvíjí hlavně od myšlenek anarchismu. Ten je založený na volnosti jednotlivce a snaží se dosáhnout absolutní svobody, a to všemi dostupnými prostředky. Základním východiskem anarchismu je přesvědčení, že se

⁸² <https://temata.rozhlas.cz/soucasny-antisemitismus-politicke-levice-7995156>, online, [cit. 15.6.2022]

⁸³ SMIEŠKO, Ivan. *Internet a trestné činy extremismu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 24, ISBN 978-80-7380-691-0.

společnost může nejlépe organizovat bez donucovací moci státu a že autorita státu je tou největší překážkou k emancipaci jednotlivců, potažmo celé společnosti.⁸⁴

Za moderní extremistická levicová hnutí jsou kromě uskupení jako skinheads nebo antifa, které se vyznačují především v aktivním vystupování proti neofašistům, považováni například i squatteři nebo ekologičtí aktivisté.⁸⁵

5.2 Hate speech

Termín hate speech jde sice poměrně jednoduše přeložit jako „nenávistný projev“, většinou se však setkáme s tímto anglickým označením. Tento pojem lze podřadit do širěji vymezené kategorie hate crimes, neboli trestných činů z nenávisti. Sem řadíme také tzv. hate violence (násilí z nenávisti), u kterého je přítomný fyzický aspekt. Rozdělení trestných činů z nenávisti na hate speech a hate violence je nicméně poněkud zavádějící, jelikož se obě tyto skupiny trestných činů z nenávisti mohou překrývat a třeba výzva k reálnému útoku v sobě nese jasný element násilí.⁸⁶

V českém právním řádu legální definici tohoto pojmu nenajdeme, nicméně na evropské úrovni už ano, konkrétně v Doporučení Výboru ministrů k nenávistným projevům z roku 1997. Tento dokument označuje za hate speech takové projevy, které „*podněcují, podporují nebo ospravedlňují rasovou nenávist, xenofobii, antisemitismus či jiné nenávisti založené na netoleranci, včetně netolerance vyjádřené agresivním nacionalismem a etnocentrismem, diskriminací a nepřátelstvím vůči menšinám, migrantům a lidem přistěhovaleckého původu.*“⁸⁷

V tuzemské literatuře se dle mého názoru o nejzdařilejší definici postaral Štěpán Výborný. Ten hate speech definuje následovně: „*Nenávistný projev je takový projev, který v sobě obsahuje prvky záště vůči skupině, k níž náleží objekt projevu, nebo z této záště vychází. Nenávistné prvky takového projevu jsou založené na negativních předsudcích mluvčího vůči*

⁸⁴ CHMELÍK, Jan et al. *Extremismus*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 36, ISBN 978-80-7380-376-6.

⁸⁵ Tamtéž, s 36-39.

⁸⁶ VÝBORNÝ, Štěpán. *Nenávistný internet versus právo*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 17. *Lidská práva*. ISBN 978-80-7357-766-7.

⁸⁷ Doporučení Výboru ministrů č. 97(20)15 členským státům k "hate speech" [online]. Štrasburk, 30. 10. 1997. [cit. 13.6.2022] Dostupné také z: <https://rm.coe.int/1680505d5b>

určitým skupinám společnosti, které ve svých vyjádřeních uráží, napadá, ponižuje, vyzývá k omezení jejich práv nebo k násilným činům vůči nim či jinak pošlapává jejich důstojnost. Vyřčená slova nedopadají pouze na konkrétního adresáta, ale zasahují celou skupinu, k níž se oběť identifikuje (nebo byla, třeba i chybně, identifikována).“⁸⁸

Pojmu hate speech je často vytýkáno, že jde o nepřesné označení. To pramení především z lingvistického výkladu. Slovo hate implikuje, že základem nenávistného projevu je nenávisť, což je sice samozřejmě pravda, nicméně nenávisť může být hnací silou téměř všech trestných činů. Jacobs a Potter tvrdí, že přesnější by bylo pracovat s termíny jako předsudek a předpojatost, jelikož ty jsou prvotní pohnutkou k nenávistnému chování jako takovému.⁸⁹ Zde je na místě uvést, že právě z tohoto pravděpodobně vycházelo Ministerstvo vnitra při vytváření konceptu předsudečné nenávisti, který je popsán výše.

5.2.1 Hate speech v kontextu svobody projevu

Svoboda projevu je jedním ze základních pilířů demokratických systémů a zároveň pravděpodobně nejčastějším argumentem využívaným k obhajobě extrémistických a nenávistných projevů. V literatuře se můžeme setkat dokonce s označením „supersvoboda“, jelikož se jedná o základní svobodu, ze které vychází i jiná politická práva (sdružovací nebo shromažďovací).⁹⁰

Svobodou projevu najdeme ve všech lidskoprávních kodexech, například tuzemská Listina ji zakotvuje v čl. 17. Na evropské úrovni je pak třeba zmínit Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, kde svobodu projevu najdeme v článku 10 (dále jako Úmluva) nebo v Listině základních práv a svobod Evropské unie (čl. 11) (dále jako Listina EU).

Jako skoro všechny ostatní základní práva a svobody, i svoboda projevu podléhá určitým omezením, a to za následujících podmínek:

⁸⁸ VÝBORNÝ, Štěpán. *Nenávistný internet versus právo*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 22. *Lidská práva*. ISBN 978-80-7357-766-7.

⁸⁹ JACOBS, J.B., POTTER, K.A., *Hate Crimes: A Critical Perspective*. Crime and Justice. 1997, roč. XII, s. 1-5.

⁹⁰ VÝBORNÝ, Štěpán. *Nenávistný internet versus právo*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 49. *Lidská práva*. ISBN 978-80-7357-766-7.

- 1) Podmínky musí být zakotveny v zákoně.
- 2) Omezení musí být v demokratické společnosti nezbytné.
- 3) Musí být učiněno v zájmu vyjmenovaných hodnot (ochrana práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejná bezpečnost, ochrana veřejného zdraví a mravnosti).

I přes tyto podmínky činí vytyčení jasně daných hranic svobody projevu problémy. Nejčastější problém představuje „nezbytnost“, zmíněná v druhé podmínce. Vzhledem k nejednoznačnosti tohoto pojmu totiž bude vždy hodnocen subjektivně.⁹¹

Jestli a do jaké míry je možné hate speech regulovat je dlouhodobě otázkou debaty. Na jedné straně je ochrana svobody projevu, na druhé především ochrana lidské důstojnosti a rovnosti, případně rovnosti v důstojnosti. Nejvyšší správní soud usoudil, že právo na lidskou důstojnost je nezcizitelné a nezadatelné.⁹² Za absolutní hodnotu je právo na lidskou důstojnost považováno i v německé právní kultuře, kde tamní Správní soud rozhodoval o udělení živnostenského oprávnění. To se vztahovalo k házení liliputů (inspirací byla pravděpodobně známá scéna z filmu Vlk z Wallstreet) na různých večírcích. Ačkoliv liliputi „pracovali“ za odměnu a dobrovolně, německý správní soud došel k závěru, že lidská důstojnost není hodnota, se kterou jedinec může disponovat dle svého uvážení a které by se mohl sám vzdát.⁹³

I přesto se můžeme setkat s názory, které regulaci svobody projevu a v konečném důsledku i regulaci hate speech nepodporují. Jedním z hlavních a nejčastějších argumentů je ohrožení plurality politických projevů a názorů, případně polemika nad tím, zda má být stát hodnotově orientovaný, nebo hodnotově neutrální. V Evropě převažuje praxe hodnotově orientovaných států, což vychází především z historických zkušeností s totalitními režimy. Článek 10 Úmluvy stanovuje, že má každý právo na svobodu projevu, která zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Hned v druhém odstavci nicméně najdeme určitá omezení. Explicitně je zde zmiňováno, že svoboda projevu je spojována s určitými

⁹¹ VÝBORNÝ, Štěpán. *Nenávistný internet versus právo*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 50. *Lidská práva*. ISBN 978-80-7357-766-7.

⁹² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 15.10.2013, sp. zn. 1 As 46/2013 - 44

⁹³ Rozsudek Německého správního soudu v Neustadtu ze dne 21. 5. 1992, sp. zn. 7 L 1271/92

povinnostmi a odpovědností. Zároveň je zde stanoveno, že svoboda projevu „*může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.*“⁹⁴ Dle Evropského soudu pro lidská práva je nicméně nutné vykládat tyto omezovací pravidla restriktivně a u každého omezení je třeba dokázat, zda bylo skutečně nezbytné.⁹⁵ V souvislosti s článkem 10 odst. 2 je třeba zmínit článek 17. Ten definuje další omezení, konkrétně pak, že „*nic v této Úmluvě nemůže být vykládáno tak, jako by dávalo státu, skupině nebo jednotlivci jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů zaměřených na zničení kteréhokoli ze zde přiznaných práv a svobod nebo na omezování těchto práv a svobod ve větším rozsahu, než to Úmluva stanoví.*“⁹⁶ Důležitost tohoto článku spočívá především v tom, že má zabránit jednotlivcům i skupinám zneužití práva na svobodný projev k prosazování totalitních cílů. Původně byl tento článek reakcí na nastupující komunistické režimy v Evropě, v průběhu let je ale aplikován především kvůli ochraně před xenofobními a rasistickými projevy. Poprvé byl čl. 17 použit v roce 1957 ve věci rozpuštění Komunistické strany Německa. Komise se zde vyjádřila, že je tento čl. „*výrazem politického klimatu v době tvorby Úmluvy a je obrannou reakcí evropských demokracií proti fašistickému nebezpečí, sotva zažehnanému, a proti komunistickému nebezpečí, hrozivě přítomnému.*“⁹⁷ Jde o poměrně jasný důkaz toho, že i na evropské úrovni můžeme najít jistou hodnotovou orientaci.

S hodnotovou orientací státu poměrně úzce souvisí koncept bránící se demokracie, který je i východiskem pro boj s hate speech. Základní myšlenkou tohoto konceptu, někdy též nazývaného jako koncept militantní demokracie, je existence určitých mechanismů, které pomáhají udržet demokratický charakter státu. Počátky české bránící se demokracie můžeme

⁹⁴ Článek 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

⁹⁵ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 23. 9. 1994 ve věci Jersild proti Dánsku, č. 15890/89.

⁹⁶ Článek 17 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

⁹⁷ VÝBORNÝ, Štěpán. *Nenávistný internet versus právo*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 176. *Lidská práva*. ISBN 978-80-7357-766-7.

datovat do 30. let minulého století, kdy byl asi nejvýraznějším instrumentem zákon o zastavování činnosti a rozpouštění politických stran. Po roce 1989 je nejzásadnějším prvkem militantní demokracie materiální jádro Ústavy, tedy článek 9 odst. 2, který zakazuje zasahovat do demokratických principů, a to ani prostřednictvím zákona. V Ústavě nicméně najdeme zapracování militantní demokracie i v preambuli, kde je výslovně zmíněno, že občané České republiky jsou „odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů, kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku, jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti, jako součást rodiny evropských a světových demokracií, odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství, odhodláni řídit se všemi osvědčenými principy právního státu.“⁹⁸ Ústavní soud ČR je v této problematice velmi konzistentní a nenajdeme žádné rozhodnutí, které by tento koncept zpochybňovalo. Jedním z nejdůležitějších nálezů zabývajících se touto problematikou je hned první nález, ve kterém se v té době Federální ústavní soud vyjádřil, že *„bezpečnost státu a bezpečnost občanů vyžadují zabránit podpoře a propagaci hnutí, která bezpečnost státu a občanů ohrožují. Hnutí, která prokazatelně směřují k potlačení občanských práv anebo k hlásání vymezené záště, ať jsou jakkoli pojmenována a zdůvodňována jakýmkoli ideály nebo cíli, jsou hnutími, která demokratický stát, jeho bezpečnost a bezpečnost jeho občanů ohrožují“*⁹⁹ Později se například vyjádřil, že *„k právním zásadám civilizovaných společností Evropy platných v tomto století náleží i právo vyvodit z útoku na demokracii a na lidská práva a svobody nezbytné sankce a právně i sociálně sankcionovat chování, které ničí základní demokratické principy.“*¹⁰⁰

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že evropská právní kultura poměrně jasně reagovala na zkušenosti z let minulých a jak na evropské, tak tuzemské úrovni můžeme najít instrumenty,

⁹⁸ Štěpán Strnad. "Koncept militantní demokracie a jeho aplikace v české protixtremistické politice". Politické vědy 3:6-31. Dostupné zde: <https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=6272&fbclid=IwAR16c6rKMBPdBP5jCtBLbzMmf5FavP5dtw0HO30fcpqSRPe3TmGJVJoWKI>, online, [cit. 18.7.2022]

⁹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 9. 1992, sp. zn. Pl. ÚS 5/92

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 4. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 14/94

které svobodu projevu efektivně omezují. Jedná se také o velký rozdíl oproti USA, kde je svoboda projevu chráněna prvním dodatkem tamní ústavy a je napadnutelná mnohem hůř. Na závěr bych použil slova Bhikhu Parekhana, který se k nenávisným projevům v souvislosti se svobodou projevu vyjádřil tak, že se jedná o daň za život ve svobodné společnosti.¹⁰¹

5.3 Extremismus a internet

Internet se stal nejmasovějším komunikačním kanálem, využívaným ke sdílení všeho, na co si lze vzpomenout. Poprvé v historii lidstva je tak možné, aby mohl kterýkoli jednotlivec v reálném čase oslovit počtem neurčitou masu lidí, bez ohledu na to, kde adresáti těchto sdělení žijí. Internet je tedy logicky platformou, na které se extremismus a hate speech vyskytuje čím dál tím víc. Slovenská Koncepce boje proti extremismu na roky 2015 až 2019 v celku trefně komentuje, že se projevy nesnášenlivosti přesouvají z ulic do virtuálního prostoru.¹⁰²

Internet představuje ideální prostředek pro šíření extremistických názorů hlavně kvůli nízké ceně, bezpečnosti, anonymitě, rozšířenosti a kvůli nejasnosti, do čí jurisdikce daný případ spadá.

Rozšířenost internetu lze dle Výborného chápat dvojitým způsobem. Lokální rozšířenost představuje šíření obsahu směrem k osobám stejného občanství, případně k osobám, které mluví stejným jazykem. Globální rozšířenost nám pak umožňuje se navzájem kontaktovat s lidmi po celém světě. Toho využívají především extremistické skupiny, které od sebe navzájem přejímají jak myšlenky, tak (o dost méně abstraktní) propagační materiály jako

¹⁰¹ PAREKH, Bhikhu. Is There a Case for Banning Hate Speech? In: HERZ, Michael a Peter MOLNAR, ed. *The Content and Context of Hate Speech* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 47 [cit. 15.6.2022]. DOI: 10.1017/CBO9781139042871. ISBN 9781139042871. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/books/content-and-context-of-hate-speech/0ED4A911E2138A440BB379BCCC8E2AAB>

¹⁰² SMIEŠKO, Ivan. *Internet a trestné činy extremismu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 13, ISBN 978-80-7380-691-0.

plakáty, videa, hudbu atp. Rozšířenost internetu také souvisí s počtem uživatelů, kterých je v současné době přes čtyři miliardy, viz. kapitola 1.2.¹⁰³

Stejně jako rozšířenost, i na lacinost se lze dívat dvojí optikou. Prvně jde o nízkou cenu za připojení k internetu. Ta se v průměru během posledních deseti let snížila téměř trojnásobně.¹⁰⁴ Zároveň přibylo možností připojení na veřejné Wi-Fi sítě a podstatně se snížila cena mobilního připojení. V užším smyslu pak můžeme lacinost vnímat jako zjednodušení procesu tvorby a šíření audiovizuálních materiálů určených k propagaci. Webové stránky se dají za pomoci šablon vytvořit během několika málo hodin, různé bannery, videa nebo plakáty ještě podstatně rychleji. Tím je eliminován prvek určité umělecké zručnosti, která byla dříve potřeba k vytvoření takovýchto děl.¹⁰⁵

Další dva body, bezpečnost a anonymita, spolu úzce souvisí. Bezpečností je myšlena především ochrana původci nenávistných projevů před jeho odpůrci, která je často dána právě anonymitou. Pokud by někdo pronášel nenávistné komentáře na veřejném místě, například na náměstí, lze si představit, že jej někdo z náhodných kolemjdoucích klidně i fyzicky konfrontuje. Na internetu tento aspekt odpadá. Zároveň pak jde o pocit pachatele, že na internetu unikne pozornosti represivních složek. Jedná se nicméně o značně subjektivní pohled, jelikož orgány činné v trestním řízení nerozlišují mezi projevy nenávisti uskutečněnými na internetu a v reálném světě, zároveň již mají prostředky, jak anonymní uživatele internetu vypátrat. Anonymita je většinou opravdu pouze částečná, kdo se alespoň trochu vyzná v informačních technologiích, ten ví, že je možné identifikovat pachatele například prostřednictvím IP adresy. Pocit anonymity každopádně hraje velkou roli pro uživatele, kteří se v těchto technikálních neorientují a tento pocit vychází především z používání falešným jmen, případně smyšlených přezdivek. Pod těmito údaji pak praktikují hate speech na sociálních sítích nebo diskuzních fórech. Úplné anonymity lze ovšem také

¹⁰³ VÝBORNÝ, Štěpán. *Nenávistný internet versus právo*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 64. *Lidská práva*. ISBN 978-80-7357-766-7.

¹⁰⁴ <https://www.lupa.cz/pr-clanky/vyvoj-internetu-v-cr-za-poslednich-10-let/>, online, [cit. 18.6.2022]

¹⁰⁵ Tamtéž.

dosáhnout, a to hlavně za pomoci proxy serverů nebo VPN (Virtual Private Networks - privátní sítě, které vám skryjí IP adresu.¹⁰⁶

5.3.1 Anonymní uživatelé sociálních sítí

K problematice anonymních účtů na Facebooku se letos vyjádřil Federální soudní dvůr v Německu. V roce 2018 Facebook pozastavil dva účty, jelikož je jejich majitelé používali pod smyšlenými jmény. Federální soud zrušil klauzuli v podmínkách používání Facebooku, podle níž musí uživatel sociální sítě vždy používat jméno, které používá i v běžném životě. Tato plošná podmínka byla neúčinná. Ustanovení přivedlo žalobce do nepřiměřené nevýhody v rozporu s požadavkem dobré víry v době, kdy bylo zahrnuto do smlouvy o užívání. Vzhledem k tomu, že Spolkový soudní dvůr rozhodoval podle starého právního stavu, vztahuje se rozhodnutí pouze na staré případy, které mají být posuzovány podle zákona o telemédiích (TMG), který platil do 30. listopadu 2021. Nutno nicméně podotknout, že TMG byl nahrazen zákonem o ochraně dat v telekomunikacích (TTDSG), který, stejně jako TMG, ustavuje povinnost, aby poskytovatel umožnil využívání svých služeb anonymně nebo pod pseudonymem, pokud je to technicky možné a přiměřené. Soud v prohlášení vysvětlil, že doložka o povinnosti skutečného jména byla nejasná a nesrozumitelná. Podle odůvodnění nebylo přiměřené, aby Facebook umožnil používání sítě, aniž by příslušný uživatel předtím interně sdělil své skutečné jméno – například při registraci.¹⁰⁷

Tento rozsudek se nicméně vztahuje pouze na staré případy, jelikož od května 2018 je v Evropské unii platný zákon o ochraně osobních údajů (GDPR), který žádné ustanovení o nutnosti umožnit anonymní využívání online služeb neobsahuje. Odstavce o povinnosti provozovatele umožnit využívání svých služeb anonymně nebo pod pseudonymem by tak měly být vykládány v souladu s právem EU, které je německému právu nadřazené. Očividně však tento výklad způsobuje víc problémů, než užitku, jelikož Evropský parlament ve svém stanovisku k plánovanému zákonu o digitálních službách (DSA) prosazoval, že by

¹⁰⁶ VÝBORNÝ, Štěpán. *Nenávistný internet versus právo*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 64-66. *Lidská práva*. ISBN 978-80-7357-766-7.

¹⁰⁷ <https://gettotext.com/bgh-overturms-real-name-obligation-facebook-may-not-generally-prohibit-pseudonyms/>, online, [cit. 18.6.2022]

provozovatelé online platformy měli vyvinout přiměřené úsilí, aby umožnili anonymní používání a platby online služeb.¹⁰⁸

V České republice anonymní profily nijak právně upraveny nejsou, nicméně problém rozhodně představují. Konkrétně jde o placenou propagaci politických stran, která by měla být vždy evidována. Člen Úřadu pro dohled nad hospodařením politických stran a politických hnutí Jiří Navrátil danou situaci okomentoval tak, že *„nesmíte provozovat volební kampaň, aniž byste řekli, kdo jste, a nesumarizoval všechny výdaje ve zprávě, která bude po volbách veřejná. Jde o to, aby všichni věděli, jaké peníze do kampaně tečou a od koho jsou.“* V současné době mají anonymní politické příspěvky povětšinou charakter antikampaně, kdy uživatelé sociálních sítí očerňují strany, politická hnutí, případně jejich členy. Strany tak teoreticky nemusí dodržet zákonný limit k propagaci ve volbách, který činí 90 milionů Kč. Zajímavostí je, že většina těchto příspěvků s nejvyšší pravděpodobností pochází od lidí, kteří politicky nijak angažovaní nejsou, jde tedy o určitý typ fandovství.

Dle Navrátila je zároveň problémem, že Facebook není zrovna společností, která by se proti podobným příspěvkům snažila aktivně bojovat. Úřad u Facebooku zažádal informace o plátcích reklam, odpovědi se ale nedočkal. *„Oni si snaží zlepšit svou pověst z hlediska transparentnosti kampaní, protože Facebook s tím má dlouhodobě problém. Ale zatím je to jen PR aktivita a žádná spolupráce neprobíhá. Možná je to tím, že k tomu chybí nějaký právní titul, na základě kterého by nám mohli data předávat, ale nikdy nám nic takového neřekli, nikdy jsme se nedozvěděli, v čem je problém.“*¹⁰⁹

Facebook dle svých vlastních prohlášení proti falešným účtům bojuje a jeho cílem je smazat co nejvíc takových účtů. Za první kvartál roku 2022 bylo těchto smazaných „fake“ účtů 1,6 miliardy.¹¹⁰

Podobnou kauzu řešil i český Twitter, kde pod anonymními účty vystupovali politicky aktivní lidé. Pod účtem @jietienming se například schovává spolupracovník tiskového

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ *Anonymy propagují strany, špiní jiné. Úřad je na ně krátký, Facebook nespolupracuje*, <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/volby/anonymy-propaguji-strany-spini-jine-urad-je-na-ne-kratky/r~15419c4a1a1a11ecad06ac1f6b220ee8/>, online, [cit. 19.6.2022]

¹¹⁰ <https://transparency.fb.com/data/community-standards-enforcement/fake-accounts/facebook/>, online, [cit. 19.6.2022]

oddělení vlády Šimon Ehrlich. Ve svých příspěvcích otevřeně podporoval ODS a na Twitteru má momentálně přes 50 tis. sledujících.¹¹¹ Anonymně na Twitteru vystupoval i poradce současné předsedkyně poslanecké sněmovny Markéty Pekarové Adamové Václav Ágh, který zde frekventovaně urážel novináře. Po odhalení si svůj Twitter účet přejmenoval.¹¹²

Je otázkou, jak se s anonymními účty sociálních sítí vypořádat. Na jednu stranu je určité pravda, že pokud člověk na internetu vystupuje pod svým jménem, bere za svá prohlášení a příspěvky větší zodpovědnost. Na druhou stranu je neopodstatněné po někom požadovat, aby vystupoval pod svým jménem, když na dané sociální síti není aktivní a profil má vytvořený například čistě kvůli komunikaci s rodinou.

5.3.2 Problémy s jurisdikcí

Přeshraniční prvek je obecně u kyberkriminality přítomný poměrně často a vyšetřování této trestné činnosti je kvůli němu o dost složitější. Krom toho, že se díky internetu mohou šířitelé extremistického obsahu kontaktovat a interagovat, a to bez ohledu na hranice státu, mohou také značně snížit šance na své dopadení kvůli faktu, že se na ně nemusí vztahovat jurisdikce státu, ke kterému jsou příslušní.¹¹³ České nenávistné weby například často běží na serverech amerických poskytovatelů internetových služeb, kde se na tuto problematiku dívají jinou optikou a velká část projevů, které jsou v České republice považovány za trestné, je v USA chráněna prvním dodatkem Ústavy USA - svobodou projevu.¹¹⁴ Odlišné pojetí svobody projevu v různých státech tedy představuje problém, se kterým se musí

¹¹¹ https://twitter.com/jietienming?ref_src=twsrc%5Egoogle%7Ctwcamp%5Eserp%7Ctwgr%5Eauthor, online, [cit. 19.6.2022]

¹¹² *Nešvar anonymů na Twitteru pronikl do vlády. Je spojen i s tou předchozí, https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/twitter-anonymni-ucet-ods-pekarova-adamova-urad-vlady-babis.A220425_100110_domaci_jskr*, online, [cit. 19.6.2022]

¹¹³ VÝBORNÝ, Štěpán. *Nenávistný internet versus právo*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 66. *Lidská práva*. ISBN 978-80-7357-766-7.

¹¹⁴ HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 90-91, ISBN 978-80-7357-311-9.

potýkat především vyšetřovatelé této trestné činnosti. Určitým pozitivem nicméně je, že tento mezinárodní prvek nutí vlády a státy k prohlubování mezinárodní spolupráce.¹¹⁵

ESLP se k mezinárodnímu charakteru internetu vyjádřil v případě Perrin vs Spojené království. Tento případ se týkal zveřejňování pornografie na webových stránkách (konkrétně na třech, které se ale propojovaly za použití odkazů), za což byl Stephane Laurent Perrin odsouzen k třiceti měsícům vězení. Jeho obhajoba se pak opírala především o fakt, že je daný web spravován americkou organizací Metropole News Group. K tomu ESLP řekl to, že ačkoliv může být publikování a šíření podobných materiálů v souladu se zákonem v jiných zemích, automaticky to neznamená, že daný skutek nelze trestně stíhat v Evropě.¹¹⁶

5.4 Trestněprávní regulace

5.4.1 Systematika a zařazení trestných činů z nenávisti v trestním zákoníku

Trestní právo upravuje trestné činy z nenávisti především v hlavě X. a hlavě XIII. trestního zákoníku, konkrétně jde i tyto TČ:

Hlava X. (TČ proti pořádku ve věcech veřejných) - Díl. 5. TČ narušující soužití lidí

§ 352 - Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci

§ 355 - Hanobení národa, rasy, etnické a jiné skupiny osob

§ 356 - Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod

Hlava XIII. (TČ proti lidskosti, proti míru a válečné TČ)

§ 402 - Apartheid a diskriminace skupiny lidí

§ 403 - Založení, podpora a propagace hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka

§ 404 - Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka

§ 405 - Popírání, zpochybňování a ospravedlňování genocidia

¹¹⁵ VÝBORNÝ, Štěpán. Nenávistný internet versus právo. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 66. Lidská práva. ISBN 978-80-7357-766-7.

¹¹⁶ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18.10.2005 ve věci Perrin proti Spojenému království, č. 5446/03.

Trestné činy s nenávistným podtextem nicméně můžeme najít i jinde. Typicky půjde o ty TČ, kde je nenávistná pohnutka předpokladem pro spáchání kvalifikované skutkové podstaty daného TČ. Příkladem může být například vražda dle § 140 odst. 3 písm. g) TZ, ublížení na zdraví dle § 146 odst. 2 písm. e) TZ nebo třeba omezování osobní svobody dle § 171 odst. 2 písm. b) TZ.

Nenávistná pohnutka je také jmenována jako přitěžující okolnost v § 42 písmo. b) TZ. Půjde o případy, kdy pachatel spáchal *trestný čin ze ziskuchtivosti, z pomsty, z národnostní, rasové, etnické, náboženské, třídní či jiné podobné nenávisti nebo z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky.*¹¹⁷

Tento typ úpravy, založený na tom, že je předsudečná či nenávistná pohnutka obsažena buď v základní skutkové podstatě, kvalifikované skutkové podstatě nebo obecně v § 42 TZ, bývá označován jako tzv. trojkočný systém.¹¹⁸

5.4.2 § 352 - Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci

(1) Kdo skupině obyvatelů vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Kdo užije násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci nebo jim vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(3) Stejně jako v odstavci 2 bude potrestán,

a) kdo se spolčí nebo srotí ke spáchání takového činu, nebo

*b) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.*¹¹⁹

¹¹⁷ § 42 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁸ https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Vyzkum/47-2019-DIS-vyzkum_nenavist.pdf?fbclid=IwAR2DUzJzB2MVTZZVJ-RRdKcWjC_6kREgEdWCYSI392-1_fAIPP8Sr2XqHs#page5, online, [cit. 20.6.2022].

¹¹⁹ § 352 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Jedná se o tři samostatné skutkové podstaty, pro které je společné, že pachatel *vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu*. Odlišuje je nicméně především to, proti komu jsou tyto útoky vedeny a jaká je jejich pohnutka. TČ dle odst. 1 může být spáchán proti jakékoliv skupině lidí (min. 3 osoby) a není třeba žádné speciální pohnutky. Obecným objektem je pak poklidné občanské soužití. Pro téma mé práce je nejdůležitější druhý odstavce, proto podrobněji rozeberu především jej.¹²⁰

Kromě obecného druhového objektu je tímto odstavcem chráněna i rovnost lidí bez rozdílu národnosti, jazyka, etnické skupiny, rasy, politického přesvědčení, náboženství. Tímto je odkazováno na čl. 3 Listiny, případně čl. 14 Úmluvy.¹²¹

Skupina obyvatel je zde na rozdíl od prvního odstavce specifikována rasou, etnickou příslušností, národností, politickým přesvědčením a vyznáním. Ve vládním návrhu TZ byly zahrnuty i skupiny obyvatel odlišné sexuální orientace, ze zákona však byla tato formulace vypuštěna. Vzhledem ke stále častějším útokům na LGBTQ+ komunitu je otázkou, jestli by nebylo příhodné tyto skupiny obyvatel rozšířit.¹²²

Kromě skupiny obyvatel je odst. 2 rozšířen o jednotlivce, za podmínky, že je proti němu veden útok z výše vypsanych důvodů. Pachatelem může fyzická i právnická osoba a co se týče subjektivní stránky, je nutný úmysl.

Největší pozornost si zaslouží formulace „skutečná nebo domnělá“ národnost, vyznání, politické přesvědčení atd. Jde o nejspíš největší rozdíl oproti starému trestnímu zákoníku a lze tak postihovat pachatele, který se dopustí jednání v druhém odstavci čistě kvůli své subjektivní představě.¹²³ Příkladem může být situace, které jsem byl svědkem, kdy jsme s mým kamarádem, jenž je iránského původu, seděli v hospodě a dostali jsme se do nepříjemné konfrontace s jinými návštěvníky z důvodu, že jej označili za muslima (ve skutečnosti je ateista).

¹²⁰ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 2992, ISBN 978-80-7400-178-9.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² HERCZEG, Jiří. Trestné činy z nenávisti. Praha: ASPI – Wolters Kluver, 2008, s. 37, ISBN 978-80-7357-311-9.

¹²³ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 2994, ISBN 978-80-7400-178-9.

Objektivní stránka vyžaduje buď násilí nebo výhružku usmrcení, ublížení na zdraví, způsobení škody velkého rozsahu. Násilím je zde myšlen „fyzický útok na tělesnou bezpečnost osoby nebo na věc.“¹²⁴ Výhružka pak musí být natolik přesvědčivá, že vyvolá důvodnou obavu, že bude uskutečněna. V souvislosti s výhružkou se zkoumá také pohnutka. Tou je nenávist či zášť vůči výše specifikované skupině obyvatel, případně jednotlivci. Pokud je tak původ konfliktu někde jinde (fanoušci dvou rozdílných týmů), nelze jej podřadit pod tento TČ.¹²⁵

5.4.3 § 355 - Hanobení národa, rasy, etnické a jiné skupiny osob

(1) Kdo veřejně hanobí

a) některý národ, jeho jazyk, některou rasu nebo etnickou skupinu, nebo

b) skupinu osob pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání,

bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) nejméně se dvěma osobami, nebo

b) tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.¹²⁶

Objektem tohoto TČ jsou stejné zájmy jako u násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci dle § 352 odst. 2, ale toto ustanovení chrání před jiným typem útoků. Tímto TČ jsou pak implementovány povinnosti, které České republice vyplývají z Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace.¹²⁷

¹²⁴ Tamtéž, s. 2995.

¹²⁵ ibid 2996

¹²⁶ § 355 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁷ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 3015, ISBN 978-80-7400-178-9.

Hanobením se rozumí úmyslné jednání, při kterém dojde k snižování vážnosti, zesměšňování nebo potupení. Takovýto hrubě urážlivý projev pak směřuje k znevážení rasy, etnika, národa, jeho jazyka, skupiny obyvatelů republiky pro jejich politické přesvědčení, vyznání nebo pro to, že jsou bez vyznání. Urážlivost projevu nemusí vyplývat jen z obsahu daných sdělení, ale i ze způsobu jejich přednesu, případně jiných okolností. Není důležité v jaké formě bylo hanobení spácháno (slovem, obrazem, písmem nebo jiným způsobem), nicméně je důležité, aby byl tento projev veřejného charakteru ve smyslu § 17 TZ. Musí být tedy učiněn „*obsahem tiskoviny nebo rozšiřovaného spisu, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo před nejméně třemi osobami současně přítomnými.*“¹²⁸ O hanobení nepůjde, pokud jsou dané projevy čistě konstatující a založené na objektivních faktech. V tu chvíli o hanobení nepůjde ani v případě, kdy mají projevy vyvolat negativní hodnocení (například když je řečeno o obyvatelích Severní Korei, že žijí v totalitním režimu). O hanobení naopak půjde, je-li směřováno proti jednotlivci, nicméně jeho skutečným smyslem je urazit celé etnikum, národ nebo rasu, ke které se daný jednatel hlásí.¹²⁹

Stejně jako u násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci dle § 352 TZ, i tento TČ může spáchat fyzická i právnická osoba, je vyžadován úmysl a ve vládním návrhu TZ byli chráněni skupiny na základě sexuální orientace. Na základě dnešního znění je sem ale zahrnout nelze.¹³⁰

Příkladem hanobení je například výrok Miroslava Sládka (bývalý předseda SPR-RSČ), jenž se při svém projevu na půdě Poslanecké sněmovny nechal slyšet, že „*cikáni by měli být trestně odpovědní již od narození, protože prakticky to už je jejich největší zločin.*“ Vzhledem k tomu, že tento projev učinil v rámci svého poslaneckého mandátu, nebylo možné jej trestně stíhat. Mandátový a imunitní výbor Poslanecké sněmovny mu pouze udělil pokutu.¹³¹

¹²⁸ § 117 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 3015-3016, ISBN 978-80-7400-178-9.

¹³⁰ HERCZEG, Jiří. Trestné činy z nenávisti. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 42, ISBN 978-80-7357-311-9.

¹³¹ Tamtéž, s. 39.

5.4.4 § 356 - Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod

(1) Kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Stejně bude potrestán, kdo se spolčí nebo srotí k spáchání činu uvedeného v odstavci 1.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo

b) účastní-li se aktivně takovým činem činnosti skupiny, organizace nebo sdružení, které hlásá diskriminaci, násilí nebo rasovou, etnickou, třídní, náboženskou nebo jinou nenávist.

132

Jak napovídá zařazení tohoto TČ (hlava X., díl 5.), objektem jsou stejné zájmy, jako u předchozích dvou TČ. Stejně je taky upravena osoba pachatele, kterou může být právnická i fyzická osoba. Co do subjektivní stránky TČ je vyžadován je úmysl.

Hlavním termínem, který je třeba osvětlit, je samotné podněcování. Dle Šámala jde o takový projev, „*kterým pachatel zamýšlí vzbudit u jiných osob nenávist k některému národu, etnické skupině, rase, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob, anebo vyvolat jednání dalších osob vedoucí k omezování práv a svobod jejich příslušníků.*“¹³³ Je jedno, jaký má tento projev formu, může být explicitní i skrytý (např. ironické poznámky vůči konkrétní skupině osob), každopádně stejně jako u předchozího TČ musí jít o projev veřejný ve smyslu § 117 TZ. Projev nemusí být nutně způsobilý vyvolat nenávist vůči chráněným skupinám, stačí, že je uskutečněn. TČ je tak dokonán již samotným projevem.¹³⁴

K tomuto se vyjádřil i Nejvyšší soud České republiky. Šlo o případ, kdy obviněná okomentovala Facebookový příspěvek, jenž se souvisel s převozem migrantů do Evropy v

¹³² § 356 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹³³ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 3019, ISBN 978-80-7400-178-9.

¹³⁴ Tamtéž.

kamionech, slovy: „*a my na ně budeme platit... proč ty autobusy radši nezapálili...*“. Okresní soud tento skutek posoudil jako přestupek. Případ se postupně dostal až k nejvyššímu státnímu zástupci, který podal dovolání k Nejvyššímu soudu. Dle Nejvyššího soudu pak okresní soud pochybil v tom, že skutek kvalifikoval jako přestupek mimo jiné na základě toho, že obžalovaná neprojevila úmysl vyvolat zapálení autobusu a nevyvolala nenávist. Nejvyšší soud nicméně konstatoval, že podněcování nemusí nutně nenávist vyvolat a věc vrátil okresnímu soudu.¹³⁵

Dalším pojmem, který zde figuruje, je třída. Ta zde rozšiřuje počet chráněných skupin a je chápána v sociální rovině. Třída určuje skupinu lidí s podobným sociálním statutem a pozicí. Nemusí být chápána čistě na základě majetkových poměrů, třídou může být například i šlechta (na základě původu) nebo inteligence (na základě vzdělání).¹³⁶

Ačkoliv je odstavec 3 písm. b) zařazen do stejného odstavce, ve kterém jsou okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, jde o samostatnou skutkovou podstatu. Toto ustanovení zmiňuje tři formy, v rámci kterých se pachatelé mohou organizovat, a to skupinu, organizaci a sdružení. Míra organizovanosti je zde stupňující, tudíž skupina je organizována nejméně a sdružení nejvíce.

Skupina nemusí být organizována nijak a její existence není podmíněna delším trváním. Jedinou podmínkou je minimální počet tří osob a jejich společný cíl.

V organizaci už funguje dělba úkolů mezi jednotlivými členy (znovu musí být minimálně tři) a jistá míra koordinovanosti.

Sdružení by pak mělo vykazovat znaky spolku. Ty se pak projevují především psanými pravidly na způsob stanov, dlouhodobostí a pravidelného vyvíjení své činnosti. Cílem tohoto sdružení je pak popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, rasu, pohlaví, původ atd.¹³⁷

¹³⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2019 č.j. 6 Tdo 72/2019-19

¹³⁶ HERCZEG, Jiří. Trestné činy z nenávisti. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 45-46, ISBN 978-80-7357-311-9

¹³⁷ Tamtéž, s. 48.

5.4.5 § 402 - Apartheid a diskriminace skupiny lidí

(1) Kdo uplatňuje apartheid nebo rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou nebo třídní segregaci nebo jinou podobnou diskriminaci skupiny lidí, bude potrestán odnětím svobody na pět až dvanáct let.

(2) Odnětím svobody na deset až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán,

a) uvrhne-li činem uvedeným v odstavci 1 takovou skupinu lidí do těžkých životních podmínek, nebo

b) vystaví-li takovým činem takovou skupinu lidí nelidskému nebo ponižujícímu zacházení.

(3) Příprava je trestná.¹³⁸

Tímto se dostáváme do hlavy XIII. (TČ proti lidskosti, proti míru a válečné TČ). Zájem chráněný tímto TČ je princip rovnosti, který je garantovaný čl. 3 Listiny.¹³⁹ Dále je pak objektem zákaz jakékoliv diskriminace. Tímto ustanovením jsou pak převzaty závazky vyplývající z Mezinárodní úmluvy o potlačení a trestání apartheidu¹⁴⁰ a Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem diskriminace¹⁴¹

Úmluva o potlačení a trestání zločinů apartheidu stanovuje, že apartheid je zločinem proti lidskosti. Jedním z hlavních cílů apartheidu je především dosáhnoutí rasové segregace. Pro potřeby této Úmluvy jsou pak definovány zločiny apartheidu jako zbavení příslušníků určité rasy nebo skupin osob práva na život, tyto osoby utlačovat, zavraždění těchto osob, způsobení duševní nebo fyzické újmy, ale i méně intenzivní jednání jako věznění těchto osob, snižování životních podmínek nebo vykořisťování jejich práce. Dle Herczega je apartheid „jednání páchané v rámci institucionalizovaného režimu systematického útlaku a

¹³⁸ §402 TZ

¹³⁹ Článek 3 Listiny základních práv a svobod

¹⁴⁰ Vyhláška č. 116/1976 Sb, Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodní úmluvě o potlačení a trestání zločinu apartheidu.

¹⁴¹ Vyhláška č. 95/1974 Sb., Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace.

*nadvlády jedné rasové skupiny nad jinou rasovou skupinou nebo skupinami a páchané s úmyslem zachovat tento režim“.*¹⁴²

Rasová, náboženská, etnická, národnostní a třídní segregace znamená, že jsou jedinci zvýhodňováni, omezováni nebo vylučováni ve svých právech na základě příslušnosti k některé z výše uvedených skupin. Jiná podobná diskriminace je pak situace, kdy je s určitou skupinou zacházeno obdobně, jako při segregaci, a to hlavně co do intenzity a účinků tohoto znevýhodňujícího jednání. Může být přímá i nepřímá. Pozitivní diskriminace je přípustná.¹⁴³ Dle třetího odstavce je pak trestná i příprava.¹⁴⁴

5.4.6 § 403 - Založení, podpora a propagace hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka

(1) Kdo založí, podporuje nebo propaguje hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka, nebo hlásá rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným podobně účinným způsobem,

b) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny,

c) spáchá-li takový čin jako voják, nebo

d) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

(3) Příprava je trestná.¹⁴⁵

Objektem je rovnost lidí bez ohledu na jejich příslušnost k určité skupině (rasa, národ, náboženství,...). Hnutí hlásající zášť založenou na jednom z výše uvedených důvodů, jsou hnutí ohrožující demokratické principy moderních států. Postavení takovýchto hnutí mimo

¹⁴² Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 3197, ISBN 978-80-7400-178-9.

¹⁴³ Tamtéž, s. 3198.

¹⁴⁴ § 404 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁵ § 403 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

zákon je pak předpokladem k omezení svobody sdružovací a svobody projevu dle čl. 20 odst. 3 a čl. 17 odst. 4 Listiny.¹⁴⁶

Za hnutí je považována skupina osob (minimálně 3), jehož činnost směřuje k potlačování práv a svobod člověka, případně hlásající zášť vůči jednotlivcům nebo skupinám osob. Nemusí se nutně jednat o hnutí oficiální, vzhledem k jeho činnosti by to ani nebylo možné - dle zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích nelze registrovat hnutí, jejichž činnost směřuje k potlačení práv a svobod občanů. Hnutí tedy může být neoficiální, dle Herczega může být založeno i prostřednictvím internetu. Lze si tedy představit situaci, kdy by takovéto hnutí vzniklo například v rámci Facebooku.¹⁴⁷

Hnutí musí být alespoň částečně organizované. Před soudem se nicméně nemusí dokazovat jeho organizační struktura, postačí, když je vymezena alespoň v hrubých obrysech.¹⁴⁸ Další podmínkou, aby se jednalo o hnutí v rámci § 403 TZ, je existence tohoto hnutí v době, kdy bylo pachatelem podporováno nebo propagováno. Nacismus z doby Třetí říše, který byl vázaný na stranu NSDAP sem tedy zařadit nelze. Neonacistické směry, které na jeho ideologii navazují a glorifikují jeho hlavní představitele, sem už ale zařadit můžeme.¹⁴⁹

Další pojmy, které je třeba osvětlit, jsou podpora a propagace. Podpora může být dvojího typu, a to materiální a morální. Materiální podpora má většinou formu finančních darů, morální pak může spočívat například v utvrzování ve správnosti stávajících členů hnutí v jejich činnosti. S tímto se pak můžeme setkat poměrně často i na internetu. Stejně tak se můžeme na internetu setkat i s propagací, je ovšem nutné rozlišovat propagaci a projev sympatií dle § 404 TZ. Hlavním rozdílem je zde úmysl pachatele, aby propagací ovlivnil

¹⁴⁶ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 3201, ISBN 978-80-7400-178-9.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Tamtéž.

další osoby. Propagace může být přímá (veřejné oslavování zakázaných hnutí), i nepřímá (například publikace knih, filmů a uměleckých děl)¹⁵⁰

5.4.7 § 404 - Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka

Kdo veřejně projevuje sympatie k hnutí uvedenému v § 403 odst. 1, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.¹⁵¹

Stejně jako u § 403 TZ, i zde je objektem rovnost lidí, a to bez ohledu na jejich příslušnost k určité etnické skupině, rase, náboženství, národnosti nebo třídě.

Projevem sympatií je pak myšleno vyjádření obdivu či pozitivního vztahu k hnutí uvedenému v § 403 TZ. K naplnění skutkové podstaty tohoto TČ dojde, i když pachatel přímo neovlivňuje jiné lidi, pro hnutí se nesnaží získat nové členy nebo se nesnaží takovému hnutí posílit pozici. Jinými slovy jde o činnost, která se od podpory a propagace uvedené v § 403 TZ liší především nižší intenzitou.

Typickými projevy sympatií pak jsou tetování, užívání symbolů zakázaných hnutí, případně jejich hesel. Konkrétně pak jde například o hajlování nebo nošení nášivek s nacistickou tematikou. Při posuzování jednotlivých případů je ale nutné se na daný projev sympatií dívat komplexně. Ne každé hajlování je trestným činem dle § 404 TZ. Jelikož jde o úmyslný TČ, úmysl musí zahrnovat sympatie k některému ze zakázaných hnutí.¹⁵² V roce 2019 na demonstraci „proti diktátu Evropské unie“ (pořádanou sněmovním hnutím SPD) hajloval český občan Radek Mansfeld, který byl následně za projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podmíněčně odsouzen na půl roku a k zaplacení pokuty ve výši 30000 korun. Soudkyně mimo jiné argumentovala tím, že šlo o

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ § 404 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵² Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 3207, ISBN 978-80-7400-178-9.

projev sympatií k neonacismu, a to i na základě dalších okolností, jako bylo jeho oblečení nebo místo, kde se projev stal. V potaz soudkyně vzala i jeho facebookový profil.¹⁵³

5.4.8 § 405 - Popírání, zpochybňování a ospravedlňování genocidia

*Kdo veřejně popírá, zpochybňuje, schvaluje nebo se snaží ospravedlnit nacistické, komunistické nebo jiné genocidium nebo nacistické, komunistické nebo jiné zločiny proti lidskosti nebo válečné zločiny nebo zločiny proti míru, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.*¹⁵⁴

Objektem tohoto TČ je zájem společnosti na nerehabilitování totalitních režimů, které se během svého působení dopustili genocidia. Popírání nebo zlehčování takovýchto zločinů vede především k ospravedlňování rasistických a jiných pochybných ideologií a myšlenek, které odporují principům demokratických států.¹⁵⁵

Definice genocidia vychází z Úmluvy o zabránění a trestání zločinů genocidia.¹⁵⁶ Dle druhého článku této Úmluvy je za genocidium považován jakýkoliv z následujících činů, jenž je spáchán „v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, ethnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou: a) usmrcení příslušníků takové skupiny; b) způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny; c) úmyslné uvedení kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení; d) opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí; e) násilné převádění dětí z jedné skupiny do jiné.“¹⁵⁷

Zločiny proti lidskosti jsou namířeny proti civilnímu obyvatelstvu a jedná se například o zotročování, vyhlazování nebo vraždy.

¹⁵³ Muž na akci SPD hajloval, rozhodl soud. Dostal podmínku a pokutu, https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/hajlovani-spd-soud-praha-vaclavske-namesti_1908121016_ako, online [cit. 21.6.2022]

¹⁵⁴ § 405 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁵ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 3209, ISBN 978-80-7400-178-9.

¹⁵⁶ Vyhláška č. 32/1955 Sb, o Úmluvě o zabránění a trestání zločinu genocidia, čl. 2

¹⁵⁷ Tamtéž

Nacistické genocidium není až na malé výjimky není zpochybňováno a jedná se o obecně přijímaný fakt, i díky rozsudkům, které vznikly během Norimberských procesů. U komunistických genocidií je to trochu složitější. Uměle vytvořený hladomor na Ukrajině nebo zločiny Rudých Khmérů v Kambodži jsou za genocidium akceptovány, nicméně nepanuje shoda na tom, zda znaky genocidia naplňují i zločiny komunistů v Československu (především z období 50. let).

Popírání, zpochybňování a schvalování se tak musí týkat událostí, které jsou dokázané a o jejichž existenci nepanují pochyby. Popírání je tvrzení, že se tyto události vůbec nestaly. Zpochybňování pak tyto události relativizuje (jejich rozsah, závažnost, nebo jiné okolnosti) a schvalování je vyjádřením souhlasu.¹⁵⁸

5.5 Problematika reakčních tlačítek na sociálních sítích

Reakční tlačítka jsou neodmyslitelnou součástí sociálních sítí, prostřednictvím kterých můžou uživatelé vyjádřit své pocity týkající se zpravidla příspěvku, na který pomocí těchto tlačítek reagují. Jde o zjednodušené vyjádření základních emocí, zároveň pak o velmi rychlou možnost, jak k něčemu vyjádřit svůj názor.

Nejznámější reakční tlačítko je „To se mi líbí“ neboli „Like“. To je spojeno především se sítí Facebook, jeho obdoby ale můžeme najít i na jiných známých sociálních sítích („like“ můžeme najít i na Twitteru a Instagramu, na Redditu je pak například „Upvote“). V roce 2016 Facebook škálu těchto tlačítek rozšířil, především kvůli kontroverzi, kterou budilo tlačítko „Like“ u příspěvků, které byly smutné nebo negativní (statusy typu: „umřela mi maminka“). Reakčních tlačítek je tam na Facebooku momentálně sedm a kromě změněného „likeu“ zde můžeme najít tlačítka „super“, „to mě štve“, „to mě mrzí“, „péče“, „paráda“ a „haha“.¹⁵⁹

Otázkou je, zda lze používání těchto tlačítek sankcionovat, případně zda se vůbec jedná o projev srovnatelný například s psaným facebookovým nebo twitterovým komentářem.

¹⁵⁸ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 3209-3210, ISBN 978-80-7400-178-9.

¹⁵⁹ Facebook chce vidět emoce. Tlačítko ‚To se mi nelíbí‘ chybí, důvodem může být šikana, dostupné na: https://www.lidovky.cz/byznys/facebook-chce-videt-emoce-tlacitko-to-se-mi-nelibi-ale-chybi-duvodem-muze-byt-sikana.A160225_204825_In-media_gib, online [cit. 22.6.2022]

Vzhledem k tomu, že jen na Facebooku je v současnosti kolem dvou miliard lidí¹⁶⁰ (sociální síť jako takové pak ke komunikaci používá každý den zhruba tři miliardy lidí¹⁶¹) a jde o nejvyužívanější komunikační kanál, který je z velké části veřejný, domnívám se, že reakční tlačítka a jejich používání se v určitých případech dají postavit na roveň zmíněným komentářům, případně mohou hrát významnou roli v dokazování.

Nejspíš poprvé se používání těchto tlačítek řešilo před soudem v roce 2013 v USA, kde se řešilo, zda je projev učiněný pomocí tlačítka „To se mi líbí“ projevem, který je chráněný prvním dodatkem americké Ústavy (svoboda projevu).

Gro případu Bland v. Roberts pak spočívalo v tom, že bývalí zaměstnanci kanceláře šerifa přišli o práci, protože podporovali oponenta svého nadřízeného, částečně také tím, že „lajkovali“ stránku jeho kampaně na Facebooku.

Otázkou, kterou Bland v. Roberts skutečně zkoumal, je míra, v jaké jsou digitálně zprostředkované vyjádření stejná, jako například petice, brožury nebo mluvený projev a zda si i tento zjednodušení a nekreativní projev zaslouží ochranu.

Nižší soud řekl, že tento typ projevu si ochranu prvního dodatku nezaslouží a učinil tak na základě logiky, že svobody prvního dodatku lze rozšířit pouze na „podstatná prohlášení“ - na digitální projev v nejužším slova smyslu, to jest hlavně komentáře učiněné online.

Rozhodnutí odvolacího soudu ale toto rozhodnutí zrušil a rozšiřuje definici digitálního projevu tak, aby zahrnovala i kliknutí na tlačítko „To se mi líbí“. „Lajkování“ sice označil za ty nejvíce individuálně nekreativní formy vyjádření, jaké si lze představit, nicméně soud přirovnal „lajkování“ na Facebooku k zobrazení politického nápisu na předzahrádce, což Nejvyšší soud Spojených států amerických shledal jako „věcný projev“. „Lajkování a v konečném důsledku pak i používání ostatních reakčních tlačítek je tak nyní zakotveno jako ústavně chráněný způsob sebevyjádření.¹⁶²

¹⁶⁰ Facebook má poprvé v historii méně uživatelů. A umazal si 200 miliard dolarů, <https://forbes.cz/facebook-ma-poprve-ve-sve-historii-mene-uzivatelu-a-umazal-si-200-miliard-dolaru/>, online [cit. 22.6.2022]

¹⁶¹ <https://www.uopeople.edu/blog/how-social-media-affected-communication/>, online [cit. 22.6.2022]

¹⁶² Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 18. září 2013 ve věci Bland v. Roberts, č. 12-1671.

Jak jsem už ale ve své práci zmiňoval v kapitole 4.2, svoboda projevu je v USA chráněna podstatně více, než v Evropě, proto je nutné soustředit se především na případy, kdy se tato problematika řešila v Evropě. První takový případ můžeme nalézt ve Švýcarsku, kde byl v roce 2017 obžalován a odsouzen muž za „lajkování“ facebookových komentářů. Podle prohlášení okresního soudu v Curychu 45letý obžalovaný obvinil aktivistu za práva zvířat Erwina Kesslera z rasismu a antisemitismu a pod několika komentáři (z nichž nenapsal obviněný) o Kesslerovi, které byly považovány za pobuřující, stiskl tlačítko „To se mi líbí“. Komentáře byly napsány v roce 2015 během diskusí na řadě facebookových skupin o tom, které firmy zastávající kvalitní životní podmínky zvířat, by měly mít povoleno zúčastnit se veganského pouličního festivalu.

Kessler žaloval více než tucet lidí, kteří se těchto výměn účastnili a v případě bylo odsouzeno několik lidí, a to především za jejich vyjádření. Obžalovaný byl nicméně jediný, kdo dostal trest čistě za „lajkování“.

Soud uvedl, že nezáleží na tom, že komentáře nepocházely od obžalovaného. Dle soudu kliknutím na tlačítko „To se mi líbí“ obžalovaný jasně podpořil nevhodný obsah a přivlastnil si ho. Soud rozhodl, že obžalovaný neprokázal, že komentáře, které se mu na Facebooku líbily, byly pravdivé. Zároveň tím, že „lajkoval“ komentáře, je muž rozšířil do svého seznamu kontaktů na Facebooku a „tak je zpřístupnil velkému počtu lidí“, uvádí se v prohlášení. Jeho činy by tak měly být považovány za „urážku Kesslerovy cti. Soud muži podmíněčně uložil pokutu 4000 švýcarských franků.¹⁶³

Nejdůležitějším rozhodnutím je dle názoru rozsudek ESLP ve věci Melike proti Turecku. V příslušné době pracovala paní Melike jako smluvní uklízečka na Ministerstvu národního školství. V březnu 2016 proti ní bylo zahájeno disciplinární řízení za to, že klikla na tlačítko „To se mi líbí“ u různých příspěvků na Facebooku, které na této síti zveřejnily třetí strany. V září 2016 pak byla propuštěna disciplinární komisí s tím, že skutky, ze kterých byla obviněna, byly podle kolektivní smlouvy platné na jejím pracovišti přestupky. Žalobkyně podala žalobu směřující ke zrušení rozhodnutí o ukončení její pracovní smlouvy a požádala o opětovné dosazení na své místo. V dubnu 2017 pracovní soud zamítl odvolání

¹⁶³ <https://www.theguardian.com/technology/2017/may/30/man-fined-swiss-court-liking-defamatory-comments-facebook>, online, [cit. 22.6.2022]

paní Melike s tím, že příspěvky k nimž přidala „To se mi líbí“ nemohly být chráněny svobodou projevu a že jejich obsah pravděpodobně narušoval klid a pohodu na pracovišti. Soud zejména konstatoval, že tyto příspěvky obsahovaly obvinění vůči učitelům a byly pro učitele urážlivé a tyto příspěvky mohly být následně prohlíženy žáky a rodiči. Pracovní soud konstatoval, že ukončení pracovní smlouvy stěžovatelky dle kolektivní pracovní smlouvy, bylo v souladu se zákonem. Paní Melike podala odvolání, které bylo zamítnuto. Individuální stížnost k tureckému Ústavnímu soudu pak byla v dubnu 2019 prohlášena za nepřijatelnou jako zjevně neopodstatněná, proto paní Melike podala stížnost k ESLP.

Při analýze rozhodnutí vnitrostátních soudů ESLP konstatoval, že když vnitrostátní soudy dospěly k závěru, že skutky, na něž se stížnost paní Melike vztahuje, mohly narušit klid a pohodu na jejím pracovišti, neprovedly dostatečně důkladný přezkum obsahu sporných příspěvků nebo kontextu, ve kterém byly zveřejněny. ESLP konstatoval, že se dané příspěvky nesporně týkají záležitostí obecného zájmu. V této souvislosti zopakoval, že podle čl. 10 odst. 2 Úmluvy existuje malý prostor pro omezení svobody projevu ve dvou oblastech: v politickém projevu a ve věcech veřejného zájmu. Rovněž poznamenal, že paní Melike nebyla státní úřednicí se zvláštním poutem důvěry a loajality ke své pracovní pozici, ale smluvní zaměstnankyní podléhající pracovnímu právu. V této souvislosti zopakoval, že povinnost loajality, zdrženlivosti a diskrétnosti, kterou mají zaměstnanci v soukromoprávních pracovněprávních vztazích vůči svému zaměstnavateli, nemůže být tak silná jako povinnost loajality a zdrženlivosti vyžadovaná od příslušníků státní služby. Dále uvedl, že vnitrostátní soudy zcela opomněly prozkoumat potenciální dopad jednání paní Melike. V tomto bodě poznamenal, že napadený obsah byl zveřejněn na Facebooku, online sociální síti. ESLP se zde vyjádřil, že expresivní aktivita vytvořená uživateli na internetu poskytuje bezprecedentní platformu pro výkon svobody projevu. Vedle těchto výhod však mohou vyvstat i určitá nebezpečí. Pomlouvačné a jiné typy zjevně nezákonných projevů, včetně projevů nenávisti a projevů podněcujících k násilí, se mohly šířit jako nikdy předtím po celém světě během několika sekund a někdy zůstaly trvale dostupné online. Z uvedeného bylo jasné, že dosah a potenciální dopad prohlášení zveřejněného online s malou čtenářskou skupinou rozhodně nebyl stejný, jako u prohlášení zveřejněného na běžných nebo vysoce navštěvovaných webových stránkách. Pro posouzení potenciálního vlivu online publikace bylo proto zásadní určit její rozsah a veřejný dosah. V tomto ohledu Soud poznamenal, že

paní Melike nebyla osobou, která vytvořila a zveřejnila napadený obsah na dotčené sociální síti, a že její akce byla omezena na kliknutí na tlačítko „To se mi líbí“ pod zmiňovanými příspěvky. Poznamenal, že přidání „To se mi líbí“ k obsahu nelze považovat za akt, který má stejnou váhu jako sdílení obsahu na sociálních sítích, protože „To se mi líbí“ pouze vyjadřuje sympatie k publikovanému obsahu, a nikoli aktivní touhu daný obsah šířit. ESLP rovněž poznamenal, že turecké úřady netvrdily, že by se dotyčný obsah na Facebooku dostal k širokému publiku. V této souvislosti poznamenal, že některé z relevantních příspěvků získaly pouze asi tucet „lajků“ a velmi málo komentářů. Navíc vzhledem k povaze svého postavení mohla mít paní Melike na svém pracovišti jen omezenou reputaci a reprezentativní postavení a její aktivity na Facebooku nemohly mít významný dopad na další zaměstnance Ministerstva, případně na žáky, rodiče nebo učitele. Vnitrostátní orgány se navíc ve svých rozhodnutích nesnažily zjistit, zda měla některá ze skupin jmenovaných v předchozí větě přístup k facebookovému účtu paní Melike nebo ke sporným „lajkům“ (zjednodušeně řečeno, jestli měla někoho z těchto lidí ve svých „přátelích“). Vnitrostátní orgány tedy ve svých rozhodnutích neuvedly, zda vůbec aktivitu paní Melike v podobě „lajkování“ někdo viděl a zda šlo o aktivitu takové povahy, že by měla potenciál ohrozit pořádek a mír.

V důsledku toho se ESLP domníval, že disciplinární komise a vnitrostátní soudy nezohlednily všechny relevantní skutečnosti a faktory tohoto případu, když dospěly k závěru, že napadené jednání stěžovatelky mohlo narušit její klid a mír na pracovišti. Vnitrostátní orgány se zejména nesnažily posoudit potenciál dotčených „lajků“ způsobit nežádoucí reakci na pracovišti paní Melike. Důvody uvedené v projednávané věci k odůvodnění propuštění žalobce tedy nelze považovat za relevantní a dostatečné. Pokud jde o přísnost trestu uloženého stěžovatelce, Soud poznamenal, že disciplinární komise, jejíž rozhodnutí bylo potvrzeno vnitrostátními soudy, uplatnila v jejím případě maximální trest stanovený kolektivní pracovní smlouvou, a to okamžité ukončení pracovního poměru bez nároku na odměnu. Jednalo se nepochybně o mimořádně přísný trest, zejména s ohledem na služební postavení stěžovatelky a její věk. Nakonec Soud dospěl k závěru, že neexistuje žádný rozumný vztah proporcionality mezi zásahem do práva stěžovatele na svobodu

projevu a sledovaným legitimním cílem. Z toho vyplynulo, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy.¹⁶⁴

¹⁶⁴ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15.6.2021 ve věci Melike proti Turecku, č. 35786/19

6 Závěr

Že je internetem šířen protiprávní obsah a že je možné z šíření takového obsahu vyvodit právní vztah, který může být i trestněprávní, bylo zjištěno hned v první kapitole. Jak ale bylo nastíněno hned v úvodu, účelem práce nebylo zjistit obecné mechanismy vzniku trestněprávní odpovědnosti nebo zmapování jednotlivých typů protiprávního obsahu, který zde může být šířen. Hlavním cílem bylo popsat dvě základní oblasti trestné činnosti, které jsou se šířením protiprávního obsahu spojeny, a to pornografie a zločiny z nenávisti. Zločiny z nenávisti pak představují stěžejní kapitolu mé práce a je jim věnována největší pozornost.

U obou těchto oblastí má práce rozebírá především aspekty spojené se šířením dané trestné činnosti v prostředí internetu. Vzhledem k jeho lacinosti, rozšířenosti a jisté anonymitě se stal základnou pro šíření jak nelegálních typů pornografie, tak nenávistných projevů a zločinů z nenávisti. Právní předpisy nemají šanci reagovat dostatečně rychle na rozvoj internetu a jejich často rigidní výklad příliš neusnadňuje trestání pachatelů takové trestné činnosti. Hlavním podbodem této práce pak je rozbor používání reakčních tlačítek na sociálních sítích v souvislosti s trestním právem a zločiny z nenávisti. Vzhledem k tomu, že jsem nenašel žádnou českou judikaturu (a ani žádnou českou literaturu), která by se tímto zabývala, dovoluji si zde uvést *de lege lata* úvahu, která se k tomuto tématu váže.

Dle Smieška je důležité rozlišovat mezi případy, kdy pachatel použije reakční tlačítko (*typicky „lajk“ na Facebooku nebo Twitteru*) jednorázově a kdy jej používá soustavně. V prvním případě se přiklání k trestněprávnímu nestíhání pachatele. Na základě zásady subsidiarity trestní represe by měl zákonodárce trestat pouze ty nejzávažnější případy a umožnit co nejširší uplatnění mimotrestních prostředků (například instrumenty správního práva). Povinností orgánů činných v trestním řízení pak je aplikovat instrumenty trestního práva pouze tam, kde jiné prostředky nestačí. Jednorázové použití reakčních tlačítek má podle něj tři hlavní negativní dopady:

1. zatížení soudní správy a orgánů činných v trestním řízení
2. došlo by k „honu na čarodějnice“

3. oslabilo by to důvěru v demokratický právní stát a pro běžné občany by se z takových praktik stal znak autokracie nebo diktatury¹⁶⁵

K tomu bych ještě dodal, že vzhledem k tomu, že všechny TČ, které se vážou ke zločinům z nenávisti, které lze spáchat v prostředí internetu, jsou úmyslné TČ, bude pro pachatele velmi jednoduché se vyvinit, respektive pro orgány činné v trestním řízení bude složité dokázat pachatelův úmysl. Pokud půjde o skutečně jednorázové „olajkování“ příspěvku hlásajícím nenávist, pachatel může zkrátka říct, že tento příspěvek „olajkoval“ omylem, když scrolloval¹⁶⁶ na Facebooku nebo Twitteru. V tomto prvním případě souhlasím se Smieškem, že jednorázové používání těchto tlačítek by se kriminalizovat nemělo, jelikož jeho závažnost je nepatrná.

V druhém případě, kdy jde o soustavné používání reakčních tlačítek, nicméně se Smieškem nesouhlasím, jelikož Smieško si ani v tomto případě nemyslí, že by se takové jednání mohlo kvalifikovat jako TČ. Smieško dle mého názoru nebere dostatečně v potaz jednu z funkcionalit Facebooku, respektive Twitteru, a to je zobrazování aktivity jiných uživatelů na hlavní stránce. Jinými slovy je možné čistě „lajkováním“ šířit závadný obsah k dalším uživatelům, kteří mě na Twitteru sledují, nebo jsou na Facebooku mými přáteli, jelikož uvidí na své hlavní stránce pachatelem „lajkovaný“ závadný obsah. V podstatě jde o podobnou funkci jako tlačítko „Sdílet“ (na Twitteru pak jde o tlačítko „Retweetnout“), prostřednictvím kterého můžu na sdílet příspěvky na svůj profil - rozdíl je v tom, že příspěvky které někdo „lajkuje“ se na vaší hlavní stránce zobrazují nepravidelně a fungují pouze jako určitá výplň, nelze tedy s železnou pravidelností odhadnout, jestli mnou „lajkovaný“ obsah někdo z mých přátel nebo sledujících uvidí, nebo ne. Minimálně na Twitteru je nicméně tento obsah „olajkovaný“ lidmi, které sledujete, velmi častý. Na Twitteru je také bezpochyby jiný algoritmus, na jehož základě se nám tento typ obsahu

¹⁶⁵ SMIEŠKO, Ivan. *Internet a trestné činy extremismu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 106, ISBN 978-80-7380-691-0.

¹⁶⁶ Scrollovat znamená vertikální nebo horizontální posouvání řádků na obrazovce. Pojem se rozšířil především díky sociálním sítím, na kterých uživatelé velmi často bezmyšlenkovitě scrollují, aniž by obsah skutečně vnímali. Existují přitom aplikace, které dokáží scrollovat automaticky za vás, což znamená, že řádky obrazovky posouvají za vás.

Zdroj: https://it-slovník.cz/pojem/scrollovat/?utm_source=cp&utm_medium=link&utm_campaign=cp

zobrazuje. Bohužel jsem k tomuto nenašel žádný podklad (Twitter si logicky všechny algoritmy chrání jakožto své know-how) a vyvozuji čistě ze své zkušenosti, každopádně mně se na hlavní straně Twitteru zobrazují téměř výlučně příspěvky „olajkované“ těmi uživateli, se kterými vzájemně interagujeme.

Kromě soustavnosti by samozřejmě hráli roli i další faktory, například jestli pachatel sleduje extremistické stránky nebo s jakými uživateli vzájemně interaguje, dovedu si ale představit úzkou extremisticky orientovanou skupinu například padesáti uživatelů, kteří se na Twitteru navzájem sledují a tímto „lajkováním“ mezi sebou šíří závadný obsah.

Myslím si, že pokud úmysl pachatele zahrnuje toto jednání, to jest, že chtěl takovýmto způsobem dál šířit závadný obsah mezi další uživatele, může se dopustit trestného činu. Nejlépe by se dala tato situace aplikovat na TČ Založení, podpora a propagace hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka dle § 404 odst. 1 TZ nebo TČ Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka dle § 405.

Vzhledem k nárůstu zločinů z nenávisti na internetu a hlavně jejich individuálnímu charakteru, je určitě nutné této oblasti trestního práva věnovat do budoucna pozornost. Na druhou stranu si myslím, že koncept bránící se demokracie a zkušenosti, které Evropa má s totalitními režimy, jsou dobrý odrazový můstek, jak se s touto situací vypořádat. Zároveň ale nesouhlasím s názory, že si demokratické režimy poradí s nenávistnými projevy sami a bez pomoci. Tuto oblast bude třeba regulovat a nastavit jasnější mantinely, v rámci kterých se občané budou moci svobodně projevovat.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

SMIEŠKO, Ivan. *Internet a trestné činy extremismu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, ISBN 978-80-7380-691-0.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 3209-3210, ISBN 978-80-7400-178-9.

HERCZEG, Jiří. *Trestné činy z nenávisti*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, ISBN 978-80-7357-311-9.

VÝBORNÝ, Štěpán. *Nenávistný internet versus právo*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. *Lidská práva*. ISBN 978-80-7357-766-7.

PAREKH, Bhikhu. *Is There a Case for Banning Hate Speech?* In: HERZ, Michael a Peter MOLNAR, ed. *The Content and Context of Hate Speech* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 47 [cit. 15.6.2022]. DOI: 10.1017/CBO9781139042871. ISBN 9781139042871.

JACOBS, J.B., POTTER, K.A., *Hate Crimes: A Critical Perspective*. *Crime and Justice*. 1997, roč. XII.

CHMELÍK, Jan et al. *Extremismus*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, ISBN 978-80-7380-376-6.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 1889-1897, ISBN 278-80-7400-428-5.

SMEJKAL, V., *Kybernetická kriminalita*. 2. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 273, ISBN 978-80-7380-720-7.

BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010.

VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem*. ANAG, 2011. s. 669, ISBN 978-80-7263-677-8

SVOBODA, Filip. *Trestněprávní aspekty pornografie*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta, s. 11.

POŠTULKA, Vladimír. *Dějiny pornografie*. 1. vyd. Praha: XYZ, 2007. S. 21, ISBN 9788087021309.

KOLOUCH, Jan. *CyberCrime*, CZ.NIC, z.p.s.o., 2016, s. 273, ISBN 978-80-88168-15-7.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Štěpán Strnad. "Koncept militantní demokracie a jeho aplikace v české protiextremistické politice". *Politické vědy* 3:6-31. Dostupné zde: <https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=6272&fbclid=IwAR16c6rKMBPdBP5jCtBLbzMmf5FavP5dtw0HO30fcpqSRPe3TmGJVJoWKI>, online, [cit. 18.7.2022]

[https://it-slovník.cz/pojem/scrollovat/?](https://it-slovník.cz/pojem/scrollovat/?utm_source=cp&utm_medium=link&utm_campaign=cp)

[utm_source=cp&utm_medium=link&utm_campaign=cp](https://it-slovník.cz/pojem/scrollovat/?utm_source=cp&utm_medium=link&utm_campaign=cp), online, [cit. 30.6.2022]

<https://www.theguardian.com/technology/2017/may/30/man-fined-swiss-court-liking-defamatory-comments-facebook>, online, [cit. 22.6.2022]

<https://www.uopeople.edu/blog/how-social-media-affected-communication/>, online [cit. 22.6.2022]

Facebook má poprvé v historii méně uživatelů. A umazal si 200 miliard dolarů, <https://forbes.cz/facebook-ma-poprve-ve-sve-historii-mene-uzivatelu-a-umazal-si-200-miliard-dolaru/>, online [cit. 22.6.2022]

Facebook chce vidět emoce. Tlačítko 'To se mi nelíbí' chybí, důvodem může být šikana, dostupné na: https://www.lidovky.cz/byznys/facebook-chce-videt-emoce-tlacitko-to-se-mi-nelibi-ale-chybi-duvodem-muze-byt-sikana.A160225_204825_in-media_gib, online [cit. 22.6.2022]

Muž na akci SPD hajloval, rozhodl soud. Dostal podmínku a pokutu, https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/hajlovani-spd-soud-praha-vaclavske-namesti_1908121016_ako, online [cit. 21.6.2022]

https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Vyzkum/47-2019-DIS-vyzkum_nenavist.pdf?fbclid=IwAR2DUzJzB2MVTZZVJ-RRdKcWjC_6kREgEdWCYSI392-1_fAIPP8Sr2XqHs#page5, online, [cit. 20.6.2022].

Nešvar anonymů na Twitteru pronikl do vlády. Je spojen i s tou předchozí, https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/twitter-anonymni-ucet-ods-pekarova-adamova-urad-vlady-babis.A220425_100110_domaci_jskr, online, [cit. 19.6.2022]

[https://twitter.com/jietienming?](https://twitter.com/jietienming?ref_src=twsrc%5Egoogle%7Ctwcamp%5Eserp%7Ctwgr%5Eauthor)

[ref_src=twsrc%5Egoogle%7Ctwcamp%5Eserp%7Ctwgr%5Eauthor](https://twitter.com/jietienming?ref_src=twsrc%5Egoogle%7Ctwcamp%5Eserp%7Ctwgr%5Eauthor), online, [cit. 19.6.2022]

<https://transparency.fb.com/data/community-standards-enforcement/fake-accounts/facebook/>, online, [cit. 19.6.2022]

Anonymy propagují strany, špiní jiné. Úřad je na ně krátký, Facebook nespolupracuje,

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/volby/anonymy-propaguji-strany-spini-jine-urad-je-na-nekratky/r~15419c4a1a1a11ecad06ac1f6b220ee8/>, online, [cit. 19.6.2022]

<https://gettotext.com/bgh-overturns-real-name-obligation-facebook-may-not-generally-prohibit-pseudonyms/>, online, [cit. 18.6.2022]

<https://www.lupa.cz/pr-clanky/vyvoj-internetu-v-cr-za-poslednich-10-let/>, online, [cit. 18.6.2022]

<https://temata.rozhlas.cz/soucasny-antisemitismus-politicke-levice-7995156>, online, [cit. 15.6.2022]

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Antisionismus#Definice>, online, [cit. 15.6.2022]

Zpráva o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2021, Ministerstvo vnitra, <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>, online, [cit. 13.6.2022].

<https://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>, online, [cit. 12.6.2022].

Zpráva o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2018, Ministerstvo vnitra, [cit. 9.11.2019], rovněž dostupné na <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>

POBOŘILOVÁ, M, *Virtuální dětská pornografie*, dostupné online: https://karolinum.cz/data/clanek/664/Iuridica_4_2012_05_Poborilova.pdf

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Hardware>, online [cit. 2.6.2022]

https://www.idnes.cz/technet/internet/vyuziti-internetu-rekord.A191105_150746_sw_internet_vse, online [cit. 2.6.2022]

Internet používá přes 80 % obyvatel Česka, <https://www.czso.cz/csu/czso/internet-pouziva-pres-80-obyvatel-ceska>, online [cit. 2.6.2022]

https://cs.wikipedia.org/wiki/Sociáln%C3%AD_s%C3%ADť, cit. [5.6.2022]

https://cs.wikipedia.org/wiki/World_Wide_Web, cit. [5.6.2022]

Děti si na nové sociální síti hrají na sexbomby. Predátoři o ní vědí, rodiče často ne, <https://video.aktualne.cz/asocial/deti-si-na-nove-socialni-siti-hraji-na-sexbomby-predatori-o-r~bbb5a8ca4c1a11ea8776ac1f6b220ee8/>, online, [cit. 5.6.2022]

Kriminalita na Facebooku roste. Náprava je v nedohlednu, <https://www.novinky.cz/internet-a-pc/clanek/kriminalita-na-facebooku-roste-naprava-je-v-nedohlednu-40311125>, online, [cit. 4.6.2022]

https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/UNODC_kyberneticka_kriminalita-1.pdf, online, [cit. 4.6.2022]

<https://www.policie.cz/clanek/kyberkriminalita.aspx>, online, [cit. 6.6.2022]

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Cracking>, cit. [8.6.2022]

https://wikisofia.cz/wiki/Computer_hacking, cit. [8.6.2022]

<https://www.lifehacker.com.au/2015/11/the-hacker-who-inspired-apple-john-captain-crunch-draper/>, cit. [9.6.2022]

<https://managementmania.com/cs/keylogging>, cit. [10.6.2022]

<https://diit.cz/clanek/co-to-je-ddos-utok-a-jak-se-dela>, cit. [10.6.2022]

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Spam>, cit. [11.6.2022]

<https://www.digitalnipevnost.cz/viki/sniffer-sniffing>, cit. [11.6.2022]

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Pharming>, cit. [12.6.2022]

<https://www.novinky.cz/internet-a-pc/bezpecnost/clanek/nejen-reklamy-ale-take-pocitacove-viry-spamy-predstavuji-velke-bezpecnostni-riziko-13293>, cit. [12.6.2022]

https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/technologie/piratsky-software-nelegalni-program-cesko_1806051048_ako, cit. [13.6.2022]

<https://www.root.cz/clanky/prichod-hackeru-nigerijski-scam-419/>, cit. [13.6.2022]

3. Seznam použitých právních předpisů

Vyhláška č. 32/1955 Sb, o Úmluvě o zabránění a trestání zločinu genocidia.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 95/1974 Sb., Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace.

Vyhláška č. 116/1976 Sb, Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodní úmluvě o potlačení a trestání zločinu apartheidu.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Doporučení Výboru ministrů č. 97(20)15 členským státům k "hate speech" [online]. Štrasburk, 30. 10. 1997. [cit. 13.6.2022] Dostupné také z: <https://rm.coe.int/1680505d5b>

Child Pornography Prevention Act of 1996.

Prosecutorial Remedies and Other Tools to end the Exploitation of Children Today of 2003.

Rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii.

Zákon č. 246/1992 Sb., zákon České národní rady na ochranu zvířat proti týrání.

Zákon 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů.

Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012 občanský zákoník.

Sdělení č. 104/2013 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o počítačové kriminalitě, dostupné online: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2013-104>

Směrnice Evropského společenství č. 2000/31/ES.

4. Seznam použité judikatury

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15.6.2021 ve věci Melike proti Turecku, č. 35786/19

Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 18. září 2013 ve věci Bland v. Roberts, č. 12-1671.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2019 č.j. 6 Tdo 72/2019-19

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18.10.2005 ve věci Perrin proti Spojenému království, č. 5446/03.

Nález Ústavního soudu ze dne 4. 9. 1992, sp. zn. Pl. ÚS 5/92

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 4. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 14/94

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 23. 9. 1994 ve věci Jersild proti Dánsku, č. 15890/89.

Rozsudek Německého správního soudu v Neustadtu ze dne 21. 5. 1992, sp. zn. 7 L 1271/92

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 15.10.2013, sp. zn. 1 As 46/2013 - 44

Usnesení NS ze dne 15.09.2011, sp. zn. 7 Tdo 809/2011

Usnesení NS ze dne 12.1.2011, sp. zn. 8 Tdo 1467/2010

Usnesení NS ze dne 23.5.2017, sp. zn. 3 Tdo 414/2017

Usnesení NS ze dne 1.6.2011, sp. zn. 3 Tdo 669/2011

Usnesení Nejvyššího soudu 7 Tdo 1068/2012

Trestněprávní odpovědnost za šíření protiprávního obsahu v prostředí internetu

Abstrakt

Jak napovídá název mé práce, zabývám se v ní problematikou trestněprávní odpovědnosti za šíření protiprávního obsahu v prostředí internetu. Práce není soustředěná obecně na mechanismus tvorby trestněprávní odpovědnosti nebo osvětlování pojmu protiprávní obsah. Tyto témata jsou však definovány v první kapitole, spolu s dalšími pojmy, které se k této práci vážou.

Jádrem této práce jsou dvě oblasti, které pokrývají majoritu protiprávního obsahu, jenž je internetem šířen, a to pornografie a zločiny z nenávisti. Ty pak představují hlavní téma mé práce.

Cílem práce je tak rozebrat problematiku těchto dvou oblastí a především pak specifik, které se vážou k virtuálnímu světu. V práci je pracováno jak s předpisy evropského a tuzemského práva, tak s judikaturou. Do práce jsem se snažil průběžně komponovat i své myšlenky, především pak v závěru, kde je rozepsána *de lege lata* úvaha o trestnosti používání tzv. reakčních tlačítek na sociálních sítích. Na ty se totiž přesunula velká část internetových nenávistných projevů a myslím si, že tento trend bude jen pokračovat.

Práce je koncipována do čtyř kapitol (pokud nepočítám úvod a závěr). Kapitola první definuje pojmy, které se v práci vyskytují. Druhá pak přináší přehled o kyberkriminalitě. Třetí se zabývá pornografií, kde je především popsán fenomén virtuální dětské pornografie a rozbor dvou hlavních trestných činů, které se k pornografii a internetu vážou. Zároveň jsem zde zahrnul i vztah e-mailu a veřejné počítačové sítě, jakožto významných platforem pro šíření pornografie. Čtvrtá kapitola se pak týká internetu a zločinů z nenávisti. Je zde popsán vztah mezi právem na svobodu projevu a hate speech, projevy extremismu na internetu a v neposlední řadě již zmíněná problematika reakčních tlačítek, včetně zpracování dosavadní judikatury, která se tohoto týkala.

Klíčová slova:

internet, pornografie, zločiny z nenávisti

Criminal Liability for the Dissemination of Illegal Content on the Internet

Abstract

As the title of my work suggests, I deal with the issue of criminal liability for the dissemination of illegal content on the Internet. The work is not generally focused on the mechanism of creating criminal liability or shedding light on the concept of illegal content. However, these topics are defined in the first chapter, along with other concepts related to this work.

The heart of this work is represented by two areas that cover most of the illegal content distributed on the Internet, namely pornography and hate crimes. These areas are the main theme of my work.

The aim of this work is to analyze the issues of these two areas and especially the specifics that are associated with the virtual world. The work deals with both the regulations of European and domestic law, as well as case law. I constantly tried to compose my thoughts in my work, especially in the conclusion, where the *de lege lata* consideration of the criminality of using the so-called reaction buttons on social networks is described. A large part of internet hate speech has moved to them, and I think that this trend will only continue.

The work is divided into four chapters (if I do not count the introduction and conclusion). The first chapter defines the terms that occur in the work. The second provides an overview of cybercrime. The third deals with pornography, which describes the phenomenon of virtual child pornography and the analysis of two major crimes related to pornography and the Internet. At the same time, I included here the relationship between e-mail and the public computer network, as an important platform for the dissemination of pornography. The fourth chapter deals with the Internet and hate crimes. It describes the relationship between the freedom of expression and hatred, manifestations of extremism on the Internet and, last but not least, the already mentioned issue of reaction buttons, including the elaboration of existing case law on this.

Klíčová slova:

internet, pornography, hate crimes